

WERT-VOLL: UNBEZAHLBAR ODER UNERSETZLICH?

TAG DES OFFENEN
DENKMALS

DZIEŃ OTWARTYCH
ZABYTKÓW

Stadt Görlitz

14.09.2025

Bundesweit koordiniert durch die

DEUTSCHE STIFTUNG
DENKMALSCHUTZ

Hinweis:

Sofern nicht anders angegeben, sind die Gebäude von 10:00 bis 18:00 Uhr geöffnet. Nach Redaktionsschluss eingegangene Ergänzungen zum Programm und eventuelle Änderungen erfahren Sie am Informationsstand der Denkmalschutzbehörde oder unter:

www.goerlitz.de/Tag-des-offenen-Denkmals.html

Der Informationsstand der Denkmalschutzbehörde befindet sich ganztägig im Biblischen Haus (Neißestraße 29).

Wskazówka:

O ile nie podano inaczej, budynki są otwarte w godz. 10:00 – 18:00. Uzupełniające informacje i ewentualne zmiany w programie, które wpłynęły po zamknięciu broszury, będą dostępne dla Państwa przy stoisku informacyjnym Urzędu Ochrony Zabytków przy Neißestraße 29 lub w Internecie.

Herzlich bedanken möchten wir uns bei allen, die den diesjährigen Tag des offenen Denkmals unterstützt haben. Serdecznie dziękujemy wszystkim, którzy przyczynili się do organizacji tegorocznego Dnia Otwartych Zabytków.

Herausgeber:

Stadtverwaltung Görlitz
Sachgebiet Denkmalschutz
Hugo-Keller-Straße 14
02826 Görlitz

Tel.: + 49 (0) 3581 67 26 23
denkmalschutz@goerlitz.de

Titelbild: Ehem. Kondensatorenwerk, Uferstraße 3

Verantwortlicher: Tobias Panke, SGL Denkmalschutz

Redaktionsschluss: 18.08.2025

Gestaltung: Jördis Heizmann

Bildnachweise: Sachgebiet Denkmalschutz

Übersetzung: Agnieszka Dedek in Kooperation mit Leszek Piela; Sylwia Makowska

RAHMENPROGRAM PROGRAM RAMOWY

Beginn 10.00

TREFFPUNKT FRIEDHOFSTRASSE SPIELPLATZ

Führung durch den Ölberggarten, der Teil der spätmittelalterlichen Heiligen-Grab-Anlage war und zwischen 1923 und 1928 von Heinrich Diekmann überformt wurde. Eine fachkundige Erläuterung zu einer inszenierten Landschaft.

Początek godz. 10:00

MIJESCE SPOTKANIA PLAC ZABAW PRZY FRIEDHOFSTRASSE

Oprowadzenie po Ogrodzie Oliwnym, który był częścią późnośredniowiecznego zespołu Świętego Grobu i w latach 1923 – 1928 został przekształcony przez Heinricha Diekmanna. Objaśnienie zaprojektowanego krajobrazu z fachowego punktu widzenia.

KONZERTE:

Sonnabend, 13. September, 19.00

Kulturforum Görlitzer Synagoge, Otto-Müller-Straße 3
„Hollywood-Klassiker“

Lassen Sie sich bei einem Spaziergang in die Vergangenheit durch die unglaubliche Kraft der Musik, die wir alle kennen und lieben, an Ihre Lieblingsfilme erinnern.

Tickets: 25 Euro (ermäßigt 20 Euro), erhältlich in den meisten Vorverkaufsstellen sowie online über

www.kulturforum-goerlitzer-synagoge.de/Veranstaltungen

Sonntag, 14. September 2025, 16.00

Kulturforum Görlitzer Synagoge, Otto-Müller-Straße 3
Kreisau bringt Brahms nach Görlitz

Das Kreisau-Musikfest macht auf seiner Spätsommertournee Station im Kulturforum Görlitzer Synagoge. Das Konzert entsteht in einer Kooperation des Kreisau-Musikfestes mit den Schlesischen Musikfesten.

Tickets: 25 Euro (ermäßigt 20 Euro), erhältlich in den meisten Vorverkaufsstellen sowie online über

www.kulturforum-goerlitzer-synagoge.de/Veranstaltungen

KONCERTY:

13 września 2025, sobota, godz. 19:00

Forum Kultury Synagoga Görlitz, Otto-Müller-Straße 3
„Hollywoodzkie klasyki“

Koncert zabierze słuchaczy w podróż do przeszłości, dzięki niezwyklej mocy muzyki, która jest znana i uwielbiana, a jednocześnie przywoła wspomnienia ulubionych filmów.

Bilety w cenie 25 euro (ulgowe 20 euro) są dostępne w większości punktów przedsprzedaży oraz online na stronie

www.kulturforum-goerlitzer-synagoge.de/Veranstaltungen.

14 września 2025, niedziela, godz. 16:00

Forum Kultury Synagoga Görlitz, Otto-Müller-Straße 3
Krzyżowa przyprawia Brahmsa do Görlitz

W ramach swojej późnoletniej trasy Festiwal Krzyżowa-Music zatrzyma się w Forum Kultury w Synagodze Görlitz. Koncert powstał w ramach współpracy Festiwalu Krzyżowa-Music ze Śląskim Festiwalem Muzycznym.

Bilety w cenie 25 euro (ulgowe 20 euro) są dostępne w większości punktów przedsprzedaży oraz online na stronie

www.kulturforum-goerlitzer-synagoge.de/Veranstaltungen.

**Sehr geehrte Damen und Herren,
liebe Gäste,**

am 14. September 2025 ist wieder Tag des offenen Denkmals®.

Das Motto in diesem Jahr lautet „WERT-voll: unbezahlbar oder unersetzlich?“ Es dient nicht nur als klares Bekenntnis für die gesamtgesellschaftliche Relevanz der Denkmalpflege. Mit dem Motto soll den Organisatoren und Veranstaltern auch die Möglichkeit gegeben werden, grundlegende Dinge zu dieser Fragestellung erklären zu können.

Auch in diesem Jahr öffnen zum Tag des offenen Denkmals® in Görlitz wieder zahlreiche Objekte ihre Türen. Insbesondere den Denkmaleigentümern ist es schließlich zu verdanken, dass dieser Tag wie jedes Jahr ein Erfolg ist. Ihre Bereitschaft, die Denkmale zu öffnen, an dem Tag zu betreuen und den Besuchern Rede und Antwort zu stehen, ist die eigentliche Grundlage des Gelingens. Dafür möchte ich Ihnen sowie den zahlreichen Helfern herzlich danken.

Seit mehr als drei Jahrzehnten rückt dieser Tag die Denkmale und ihre Einzigartigkeit ins Rampenlicht und erinnert uns daran, wie wichtig es ist, unser kulturelles Erbe zu bewahren und zu schützen. Die Stadt Görlitz, mit ihrer reichen Geschichte und ihrem beeindruckenden architektonischen Erbe, ist ein wahrer Schatz an Denkmälern. Von mittelalterlichen Bauten bis hin zu prachtvollen Jugendstilgebäuden – unsere Stadt ist ein lebendiges Museum, ein Bilderbuch der Städtebaukunst, das uns die Möglichkeit gibt, die Schönheit vergangener Epochen zu bewundern.

Es ist ein Tag des Austauschs, des Wissens und der Begeisterung für unsere Geschichte.

Ich freue mich sehr, dass sich das Theater Görlitz mit einem Theatertag für die ganze Familie einbringt. Ebenso zeigt das Haus der Jugend mit einem Tag der offenen Tür seine Fortschritte bei der Sanierung. Genießen Sie diesen „Tag des offenen Denkmals“ und seine Angebote und lassen Sie sich von der Schönheit und dem Charme unserer historischen Bauten verzaubern. Tauchen Sie ein in die Vergangenheit und lassen Sie uns gemeinsam das kulturelle Erbe unserer Stadt würdigen.

Ihr

Octavian Ursu
Oberbürgermeister der Stadt Görlitz

Szanowni Państwo, drodzy Goście

14 września 2025 roku ponownie odbędzie się Dzień Otwartych Zabytków.

Tegoroczne motto brzmi: „WARTOŚĆ: bezcenna czy niezastąpiona?” Jest ono nie tylko wyrazem znaczenia ochrony zabytków dla społeczeństwa, ale daje również organizatorom możliwość przedstawienia kluczowych problemów związanych z tym pytaniem.

Również w tym roku z okazji Dnia Otwartych Zabytków w Görlitz ponownie otwarte zostaną liczne obiekty. Szczególnie właścicielom zabytków zawdzięczamy to, że ten dzień jak co roku odnosi sukces. Państwa gotowość do otwarcia swoich zabytkowych obiektów, obecność przez cały dzień, aby opowiadać i odpowiadać na pytania odwiedzających, jest podstawą powodzenia tego wydarzenia. Za to chciałbym serdecznie podziękować Państwu oraz liczny wolontariuszom.

Od ponad trzydziestu lat ten dzień zwraca uwagę na zabytki i ich wyjątkowość, przypominając nam, jak ważne jest zachowanie i ochrona naszego dziedzictwa kulturowego. Miasto Görlitz ze swoją bogatą historią i imponującym dziedzictwem architektonicznym jest prawdziwym skarbem zabytków.

Od średniowiecznych budowli po wspaniałe obiekty w stylu secesyjnym – nasze miasto jest żywym muzeum, albumem architektury miejskiej, który pozwala nam podziwiać piękno minionych epok.

To dzień wymiany, wiedzy i zachwytu nad naszą historią. Bardzo się cieszę, że Teatr Görlitz wraz ze swoim Dniem Teatru dla rodzin też wnosi swój wkład. Również Dom Młodzieży w ramach Dnia Otwartych Drzwi pokazuje postępy w renowacji.

Zapraszam do skorzystania z „Dnia Otwartych Zabytków” i jego oferty. Pozwólcie Państwo oczarować się pięknem i urokiem naszych historycznych budynków. Zanurzając się w przeszłość, docenimy razem dziedzictwo kultury naszego miasta.

Octavian Ursu
Nadburmistrz Miasta Görlitz

Liebe Besucher und Besucherinnen des Tages des offenen Denkmals in Görlitz!

„WERT-VOLL: UNBEZAHLBAR ODER UNERSETZLICH?“

Zum Tag des offenen Denkmals am 14. September 2025

Denkmalschutz und Denkmalpflege bauen auf Werten auf. Der Gesellschaft liegt es am Herzen, unsere kulturelle Vergangenheit auch an zukünftige Generationen weiterzugeben. Allerdings scheint dieses Ansinnen in Zeiten knapper Kassen immer häufiger an seine Grenzen zu stoßen.

Nicht die Achtung vor, und nicht die Freude an unseren baulichen Zeitzeugen sind die ausschlaggebenden Argumente für den Erhaltungsaufwand, sondern seine Finanzierbarkeit. Der Wert, den wir an unsere Geschichtsträger knüpfen, ist offensichtlich mit seinem Preis gleichgesetzt. Was bedeutet dem Einzelnen die Vergangenheit, was die Geschichte? Oder wie Oscar Wilde es treffend formulierte: „Heute kennt man von allem den Preis, von nichts den Wert.“

Unter dem Titel „WERT-voll: unbezahlbar oder unersetzlich?“ lenkt die Deutsche Stiftung Denkmalschutz unseren Blick am diesjährigen „Tag des offenen Denkmals“ auf diese Diskrepanz und stellt gleichzeitig die Frage, was wäre, wenn wir verzichten müssten: Auf Liebgewonnenes, auf unser kulturelles Erbe, auf Teile unserer Identität. Wer wären wir ohne unsere Geschichte und unsere Geschichten, und welchen Preis sind wir bereit, dafür zu zahlen?

In diesem Sinne laden wir Sie herzlich zu einem Rundgang durch unsere Görlitzer Denkmallandschaft ein. Vielleicht beschäftigt dann auch Sie die Frage: Was wäre, wenn...?

Tobias Panke
Sachgebietsleiter Denkmalschutz

Drodzy goście Dnia Otwartych Zabytków w Görlitz!

„WARTOŚĆ: BEZCENNA CZY NIEZASTĄPIONA?”

Na Dzień Otwartych Zabytków 14 września 2025

Ochrona i opieka nad zabytkami opierają się na wartościach. Społeczeństwu zależy bardzo na przekazaniu naszej kulturowej przeszłości przyszłym pokoleniom. Jednakże w dobie ograniczonych budżetów, takie zadania coraz częściej wydają się napotykać na przeszkody.

Nie szacunek wobec naszych architektonicznych świadków historii i nie radość z nich, ale finansowe możliwości są decydującym argumentem za ich utrzymaniem. Wartość, jaką przywiązujemy do naszych świadectw historii, ma niewątpliwie swoją cenę. Jakie znaczenie dla jednostki ma przeszłość, ma historia?

Albo, jak trafnie ujął to Oscar Wilde: „Ludzie znają dziś cenę wszystkiego, nie znając wartości niczego”.

Pod hasłem „WARTOŚĆ: bezcenna czy niezastąpiona?” Niemiecka Fundacja Ochrony Zabytków zwraca naszą uwagę w Dniu Otwartych Zabytków na ten dylemat i jednocześnie zadaje pytanie, co by się stało, gdybyśmy musieli zrezygnować: z tego, co kochamy,

z naszego dziedzictwa kulturowego, z części naszej tożsamości. Kim bylibyśmy bez naszej historii i naszych opowieści oraz jaką cenę jesteś gotowi za to zapłacić.

W tym duchu zapraszamy na spacer po zabytkach miasta Görlitz. Być może zadadzą Państwo sobie pytanie: co by było, gdyby...?

Tobias Panke
Kierownik Referatu Ochrony Zabytków

INHALT

Rahmenprogramm Program Ramowy	Seite 3
Vorwort des Oberbürgermeisters	Seite 4
Przedmowa Nadburmistrz	Seite 5
Vorwort Sachgebietsleiter Denkmalschutz	Seite 6
Przedmowa Ochrona Zabytków	Seite 7

OBJEKTE

1	Frauenkirche Kościół Mariack	Seite 10
2	Kathedrale St. Jakobus/Jakobuskirche Kościół św. Jakuba	Seite 11
3	Weinberghausturm Wieża na Winnym Wzgórzu	Seite 12
4	Kirche der Adventgemeinde Kościół Adwentystów	Seite 13
5	Kirche St. Peter und Paul mit Georgen- kapelle Kościół św. Piotra i Pawła oraz kaplica św. Jerzego	Seite 14
6	Waidhaus Skład Urzetu	Seite 15
7	Kirche Evangelisch-Freikirchliche Ge- meinde (Baptisten) Kościół Zbo- ru Ewangelicko-Wolnokościelnego (Baptystów)	Seite 16
8	Wohnhaus Kamienica	Seite 17
9	Schlesisches Museum	Seite 18
10	Bischöfliches Ordinariat Ordynariat biskupi	Seite 19
11	Ehemalige Furnierhalle Werk I Była hala fornirowania - Zakład nr 1	Seite 20
12	Theater Teatr	Seite 21
13	Christuskirche Kościół Chrystusa	Seite 22
14	Kreuzkirche Kościół Krzyża	Seite 23
15	Bismarckturm Wieża Bismarcka	Seite 24

16	Scharfrichterhaus Dom kata	Seite 25
17	Nikolaikirche und Nikolaikirchhof Kościół św. Mikołaja/Cmentarz św. Mikołaja	Seite 26
18	Heiliges Grab Święty Grób	Seite 28
19	Stadtbibliothek Miejska Biblioteka Publiczna	Seite 29
20	Pfarrhof Tauchritz Plebania Tauchritz	Seite 30
21	Dorfkirche Tauchritz Kościół wiejski Tauchritz	Seite 31
22	Dorfkirche Ludwigsdorf Kościół Wiejski Ludwigsdorf	Seite 32
23	Biblisches Haus Dom Biblijny	Seite 33
24	Barockhaus Dom czynszowy	Seite 34
25	Nikolaiturm Wieża Mikołaja	Seite 35
26	Schwibbogenhaus Wandmalereien Malowidło ścienne	Seite 36
27	Ehemalige Synagoge Dawna synagoga	Seite 38
28	Fabrik Fabryka	Seite 40
29	Kaisertrutz Baszta Kaisertrutz	Seite 42
30	Reichenbacher Turm Wieża Reichenbach	Seite 43
31	Wohnhaus Kamienica	Seite 44
32	Heilig-Kreuz-Kirche Kościół Św. Krzyża	Seite 45
33	Ehem. Ratswaage Dawna waga	Seite 46
34	Bürgerhaus Dom mieszczański	Seite 47
35	Hoffnungskirche Kościół Nadziei	Seite 48
36	Haus der Jugend Dom Młodzieży	Seite 50
37	Heilig-Geist-Kirche Kościół Św. Ducha	Seite 51

FRAUENKIRCHE KOŚCIÓŁ MARIACKI

Aus einem Raubritterüberfall auf Görlitzer Kaufleute 1349 und den daraus resultierenden Auseinandersetzungen stammte das hohe Sühnegeld, das die Stadt Görlitz zum Bau des Hospitals „Unserer Lieben Frau“ und seiner Kirche verwendete. Hundert Jahre nach der ersten, wahrscheinlich hölzernen Kirche, wurde zwischen 1449 und 1458 ein Neubau errichtet. Die Kirche mit der gedrungene dreischiffigen Halle und dem ausgeschiedenen Chor war 1473 so weit vollendet, dass sie geweiht werden konnte. Die Steinmetzarbeiten der Kirche gehören zu den schönsten der Oberlausitz. Besonders die Schlusssteinreliefs des Netzrippengewölbes, die Maßwerke der Fenster mit ihren Fischblasenrosetten und die Brüstung der Orgelempore sind bemerkenswert. Eine Besonderheit ist das große Maßwerkfenster des Turmes mit der flammenden Sternrosette (um 1460). Aufwendig gearbeitet ist auch das doppelte Westportal mit seiner Verkündigungsgruppe. Eine Vorstellung von der mittelalterlichen Farbigkeit der Kirche vermittelt die Polychromie der Schlusssteine. Die heutige neogotische Ausstattung (u. a. Altar, Kanzel, seitliche Emporen) stammt aus dem späten 19. Jahrhundert. Wie der gesamte Innenraum wurde sie in den 1930er-Jahren monochrom überfasst. Der ursprüngliche Zustand ist bis auf die hölzernen Seitenemporen in den letzten Jahren wiederhergestellt worden.

W 1349 r. miał miejsce rabunkowy napad na kupców z Görlitz. Dokonał go rozbójnik należący do stanu rycerskiego, który musiał zapłacić okup – pokutę za dokonaną zbrodnię. Za te pieniądze postawiono Szpital Maryi i kościół. w sto lat po pierwszym, najprawdopodobniej drewnianym kościele, pomiędzy rokiem 1449 a 1458, wybudowano nowy, halowy, o trzech masywnych nawach i zwężonym chórze. w 1473 r. był już na tyle wykończony, by można go było poświęcić. Kamienne elementy wystroju wnętrza świątyni należą do najpiękniejszych na Górnych Łużycach.

Szczególnie relify zwieńczające sklepienie sieciowo-żebrowe, maswerki okien z rozetami w kształcie rybiego pęcherza i balustrada empory organów warte są uwagi. Osobliwością jest olbrzymie okno maswerkowe wieży, z rozetą gwiazdzą flamboyant (ok. 1460 r.). Portal zachodni z „Grupą Zwiastowania” zadziwia przepychem. Wcześniejszy wygląd i średniowieczną kolorystykę kościoła oddają niedawno odtworzone powierzchnie, np. popiersia na konsoli. Współczesny neogotycki wystrój (ołtarz, ambona, empory) pochodzi z późnego XIX w. w latach 30. XX. w całości nadano charakter monochromatyczny. Pierwotny stan aż po drewniane empory boczne został przywrócony w ostatnich latach.

AN DER FRAUENKIRCHE 16

Geöffnet von 12:00 – 18:00.

Um 14:00 und 15:30 werden Dachstuhlführungen angeboten. Es wird um Spenden gebeten.

Otwarty w godz. 12:00 – 18:00.

O godz. 14:00 i 15:30 oferowane są oprowadzenia po poddaszu. Datki mile widziane.

KATHEDRALE ST. JAKOBUS/ JAKOBUSKIRCHE KATEDRA /KOŚCIÓŁ ŚW. JAKUBA

Mit der ständig steigenden Einwohnerzahl und dem damit verbundenen Anstieg des Anteils an katholischen Gläubigen, wurde 1898 mit dem Bau dieser in Ost-West-Richtung angelegten Kirche begonnen. Es handelt sich um einen dreischiffigen Hallenbau im neogotischen Stil. Die Ziegelbauweise orientiert sich an mittelalterlichen Vorbildern. Auffällig sind die zahlreichen Stützmauern, die aufgrund des stark abfallenden Geländeprofiles notwendig wurden. Das Gotteshaus erhielt den höchstgelegenen Standort des Baugebietes, um seine Wirkung noch zu steigern.

Ein wesentliches Element des Sakralgebäudes ist der schlanke, aber sehr dominierende Turm an der Nordseite. Das Innere ist ebenfalls in Ziegelbauweise ausgeführt, wobei für die Pfeiler, Fenster- und Türgewände sowie für die Gurtbögen und Rippen braune und grüne Glasursteine verwendet wurden. Die Sankt-Jakobus-Gemeinde konnte sich erst 1918 als selbstständige Pfarrei bezeichnen und galt bis dahin als Kuratien-Gemeinde der Pfarrkirche zum Heiligen Kreuz. Kardinal Bengsch ernannte sie schließlich 1973 in päpstlichem Auftrag zur Prokathedrale, zwei Monate später wurde erstmalig ein Domkapitel berufen.

Aufwendig wurde in den letzten Jahren der Innenraum renoviert. Dabei entstand eine Neuschöpfung von Wand und Deckenfassung durch den Künstler Helge Warme, die die rekonstruierte Ausmalung von 1900 einbindet.

Wraz ze zwiększającą się liczbą mieszkańców, i co za tym idzie liczbą katolików, w roku 1898 rozpoczęto budowę tego położonego na osi wschód-zachód kościoła. Jest to trzynawowa budowla halowa utrzymana w stylu neogotyckim. Użycie cegieł odwołuje się do wzorów średniowiecznych. Wyraźnie widać mury ochronne, których zastosowanie tłumaczy typ podłoża, na którym wzniesiono budynek. Świątynia stoi w najwyższej położonej części miasta, co jeszcze potęguje wrażenie. Głównym elementem budowli jest wąska, lecz dominująca, wieża po stronie północnej.

We wnętrzu także dominują cegły. Przy czym filary, ościeża okien i drzwi, jak również pasy sklepieniowe i żebra, są ozdobione niebieską i brązową glazurą. Wielkie wrażenie wywołują elementy dekoracyjne ścian i sklepień, których oryginalne fragmenty zachowały się przy wyjściu oraz pod chórem i organami.

Gmina kościoła św. Jakuba mogła stać się samodzielną parafią dopiero w 1918 r. Do tego czasu należała ona do parafii Kościoła Świętego Krzyża. w roku 1973 na mocy papieskiego rozporządzenia kardynał Bengsch wyniósł świątynię do rangi prokatedry, a w dwa miesiące później stała się kapitułą. w ostatnich latach dużym nakładem odnowiono wnętrze świątyni. Artysta Helge Warme stworzył nową konstrukcję ściany i obramowania sufitu, która integruje odtworzone w 1900 roku malowidło.

AN DER JAKOBUSKIRCHE 1

Geöffnet 12:00 – 18:00.
Otwarty w godz. 12:00 – 18:00.

2

WEINBERGHAUSTURM WIEŻA NA WINNYM WZGÓRZU

Die ehemalige Weinberggaststätte mit Aussichtsturm befindet sich auf einer parkähnlichen Anhöhe und war bis zu ihrer Schließung Mitte der 1980er-Jahre ein beliebtes Ausflugsziel. Das Weinberghaus wurde 1890 auf quadratischem Grundriss und weitgehend in Holzbauweise im Schweizer Stil errichtet. Die Schnitzverzierungen sind eher zurückhaltend gestaltet. Der Eingangsbereich an der Westseite ist verandaartig mit Vordach und Klinker-mauerwerk ausgeführt. Diese wie auch die übrigen Fassaden werden durch Mittelrisalite gegliedert.

Das „geköpfte“ Zeltdach besitzt in diesem Bereich Ziergiebel. Die historische Ausstattung im Innenbereich ist leider nicht mehr erhalten. Der hölzerne Aussichtsturm mit massivem Unterbau wurde anlässlich der Industrie- und Gewerbeausstellung 1885 auf dem heutigen Lutherplatz errichtet und 1890 auf Initiative des Riesengebirgsvereins an seinen jetzigen Standort versetzt. Kürzlich ist er saniert worden. In südlicher Richtung befinden sich Reste der vier Pfeiler der Fußgängerbrücke zum Weinberghaus von 1888.

Ten dawny gościniec z wieżą widokową znajduje się na wzniesieniu o charakterze parkowym i był do połowy lat 80. ulubionym miejscem wycieczek. Dom na Winnym Wzgórzu został wybudowany w 1890 r. w stylu szwajcarskim na planie kwadratu i składa się w większości z drewnianych elementów. Ornamenty są raczej dyskretne. Otoczenie wejścia po stronie północnej przypomina werandę; budynek posiada tutaj także taras z zadaszeniem i murem klinkierowym. w skład konstrukcji innych stron fasady wchodziły ryzalite.

Dach namiotowy ma w tych częściach małe szczyty. Niestety oryginalne wyposażenie wewnątrz nie dotrwało do naszych czasów. Drewniana wieża widokowa z masywną podbudową, zbudowana z okazji Wystawy Przemysłowej (1885 r.), stała początkowo na Lutherplatz. Jednak z inicjatywy Stowarzyszenia Gór Karkonoskich postawiono ją na obecnym miejscu (1890 r.) i niedawno odnowiono. Na południe od budynku znajdują się pozostałości czterech filarów kładki pieszej prowadzącej do Domu Na Winnym Wzgórzu (1888 r.).

KIRCHE DER ADVENTGEMEINDE KOŚCIÓŁ ADWENTYSTÓW

Die Adventkapelle wurde als Kapelle der Katholisch-Apostolischen Gemeinde zu Görlitz im Jahre 1901 erbaut und erfuhr 1970 eine tiefgreifende Umgestaltung. Dabei handelt es sich um einen neuromanischen Bau. Sichtbar ist das an den Rundbogenfriesen und den Rundbogenfenstern des Langhauses sowie an dem Rundfenster und der kleinen Zwerggalerie zur Bautzener Straße. Interessant ist die breite Treppe zum Eingangsportal in, die rampenartig und monumental angelegt wurde. Besonders im Innenraum wird deutlich, dass auch der neuromanische Bau die Tradition des in der Oberlausitz üblichen Typs der romanischen Saalkirche mit Chor und Apsis (Chorhaupt) zeigt. Der Raumeindruck wird durch zwei Bauepochen dominiert, der historistischen und der modernen. Erstere spiegelt sich in der noch aus der Erbauungszeit erhaltenen Empore mit Pilasterdekorationen sowie in den farbigen Glasfenstern des Oberlichtes in der Apsis wider. Die Oberlichtfenster erscheinen heute etwas isoliert, da die korrespondierenden historistischen Dekorationen mit dem Lamm Gottes im Triumphbogen und mit der Strahlenglorie in der Apsis fehlen. Die Architektur der 1970er Jahre wird durch die geometrisch gegliederten, polychromen Glasfenster, das Design der Lampen und die einheitliche, sachliche Ausmalung ohne weitere Dekorationen bestimmt. Diese wurde kürzlich in einem anderen Farbduktus erneuert.

Świątynia ta powstała w 1901 r. jako kaplica dla Katolicko-Apostolskiej Gminy w Görlitz. W roku 1970 przeprowadzono szeroko zakrojoną przebudowę. Jest to budynek neoromański, co jest widoczne w okrągłofunkowych fryzach i utrzymanych w tym samym stylu oknach korpusu nawowego, a od Bautzener Straße w okrągłym oknie i małej galerii arkadowej. Interesujące są szerokie schody: monumentalne i położone w sposób przypominający rampę, prowadzące do portalu głównego. Szczególnie we wnętrzu wyraźne staje się wrażenie, że budynek odwołuje się do górnołużyckiej tradycji romańskich kościołów salowych z chórem i apsydą. Nad całością wnętrza dominują dwie epoki: historyzm i współczesność. Pierwsza widoczna jest w zachowanej w nienaruszonym stanie emporze z dekorowanymi pilastrami oraz w kolorowym oknie świetlika zdobiącym apsydę. Okno tego świetlika wydaje się obecnie być nieco wyizolowanym. Spowodowane jest to obecnym brakiem korespondujących z nim historyzujących dekoracji: Baranka Bożego w łuku i promienistej aureoli w apsydzie. Architektura lat 70. została podkreślona poprzez geometryczne, rozdzielone, kolorowe szyby okien, lampy oraz rzeczowe malowidła bez dekoracji (zostały ostatnio odnowione, zyskując inną tonację barw). W 1978 r. umieszczono tu organy, posiadające 523 piszczałek i osiem rejestrów.

BAUTZENER STRASSE 21

Geöffnet 10:00 - 14:00. Die Kirche ist barrierefrei über einen Lift zu erreichen; es gibt barrierefreie Toiletten.

Otwarta w godz. 10:00 - 14:00. W kościele znajduje się winda umożliwiająca do niego dostęp oraz toalety dla osób niepełnosprawnych.

KIRCHE ST. PETER UND PAUL MIT GEORGENKAPELLE

KOŚCIÓŁ ŚW. PIOTRA I PAWŁA ORAZ KAPLICA ŚW. JERZEGO

Die Peterskirche ist die Hauptkirche von Görlitz. Ihre Baugeschichte reicht bis in das frühe 13. Jahrhundert zurück. Aus der Zeit um 1220 stammt der imposante spätromanische Westriegel mit einem prächtigen, vierfach gestaffelten Gewändeportale, auch „Brautportal“ genannt. Es wurde beim spätgotischen Neubau Ende des 15. Jahrhunderts sowie im 17. Jahrhundert verändert. Auf dem geschlossenen Westriegel erhebt sich das Turmpaar. Dienstartige Eckwülste, Frühformen des Maßwerks sowie Kleeblatt- und Zinnenfriese bilden die typischen Formen des Übergangsstils von der Spätromanik zur Frühgotik. Die ursprünglich dreischiffige spätromanische Basilika präsentiert sich heute als lichte fünfschiffige Hallenkirche der Spätgotik mit beeindruckender Raumwirkung. Die Krypta mit der Georgenkapelle, die um 1465 fertiggestellt wurde, gilt als einer der schönsten Räume dieser Stilepoche. Die Nordportalvorhalle wurde 1543 in reinen Renaissanceformen angebaut, die auf 1553 datierte Südvorhalle ahmt späteste Formen der Gotik nach. Ein Stadtbrand zerstörte 1691 nahezu das gesamte Inventar. Die heutige prächtige Ausstattung der Kirche stammt aus der anschließenden Zeit, wie auch Altar, Kanzel, Beichtstühle und die Orgel Eugenio Casparinis. Die beiden Maßwerkhelme sind eine Schöpfung des späten 19. Jahrhunderts.

Kościół jest główną świątynią Görlitz. Historia budowy rozpoczyna się w pierwszych latach XIII w. Zachowała się imponująca, późnoromańska (ok. 1220 r.) część zachodnia, ze wspaniałym, czteropoziomowo rozglifionym portalem (zwanym „Brautportal”). Zmieniano go w późnym gotyku oraz w wieku XVIII. Ponad ww. częścią wznosi się para wież. Różne elementy dekoracji, np. wczesne formy maswerków, fryzy w kształcie koniczyny czy też fryzy imitujące blanki, są charakterystycznymi przykładami przełomu stylów: późnoromańskiego i wczesnego gotyku.

Pierwotna, trzynawowa, późnoromańska bazylika prezentuje się obecnie jako świetlisty, pięcionawowy, późnogotycki kościół halowy z wywierającym potężne wrażenie wnętrzem. Krypta z kaplicą św. Jerzego (1465 r.) jest pięknym pomieszczeniem gotyckim. Renesansowy, stylistycznie „czysty”, westybul portalu północnego dobudowano w roku 1543; datowany na 1553 r. westybul południowy naśladuje najpóźniejsze formy gotyckie.

Pożar miasta z 1691 r. zniszczył prawie całe wyposażenie kościoła. Obecny, wspaniały inwentarz świątyni pochodzi z okresu krótko po pożarze – ołtarz, ambonę, konfesjonały, organy wykonał Eugenio Casparini. Kopuły wież są rekonstrukcją z końca XIX w.

WAIDHAUS SKŁAD URZETU

Die Geschichte des ältesten Profanbaus von Görlitz reicht weit zurück. Schon vor der Gründung der Stadt wird er als Wirtschaftshof zu der um 1126 errichteten Burg Zhorelik erwähnt. Ende des 14. Jahrhunderts wurde das aus Bruchstein bestehende Objekt als Brauhof genutzt und ging 1425 in städtischen Besitz über. Nachdem 1529 eine Lateinschule das Haus verließ, wurde es als Stapelhaus für die Tuchfärbepflanze Waid umgenutzt und erhielt somit seinen heutigen Namen.

Mitte des 16. Jahrhunderts diente das Gebäude als Speicher für Zinsgetreide, woher der früher ebenfalls verwendete Name „Renthau“ stammt. Nutzungen als Spritzenhaus der Feuerwehr oder als Kriegsküche folgten. Heute beherbergt das Waidhaus das Fortbildungszentrum für Handwerk und Denkmalpflege. Entsprechend dem stetigen Nutzungswandel erfuhr das Gebäude vielfach Umbauten. Das heutige Erscheinungsbild des Gebäudes geht auf die umfangreiche Fassadenerneuerung von 1997 zurück. Markant wird es von den rekonstruierten Renaissancegiebeln, den lukenartigen Fassadenöffnungen und der aufgeputzten farbigen Eckquaderung bestimmt.

Historia najstarszego budynku świeckiego miasta sięga bardzo dawnych czasów. Jeszcze przed założeniem Görlitz dom był wspominany jako folwark należący do zamku „Zhorelik” (powstałego w 1126 r.). Z końcem XIV w. obiekt (zbudowany z kamienia łamanego) służył za browar. w roku 1425 został przejęty przez miasto. w 1529 r. wyprowadza się z niego progimnazjum, a pozostawione powierzchnie są wykorzystywane jako skład roślin barwierskich (m.in. urzetu barwierskiego – niem. der Waid – stąd nazwa budynku).

Później (poł. XVI w.) służył jako magazyn zboża podatkowego (z tego czasu pochodzi inna nazwa – „Renthau”). Następnie mieściła się w nim remiza strażacka i kuchnia polowa. Obecnie jest centrum kształcenia zawodowego rzemiosła i ochrony zabytków. Ze względu na wielorakie funkcje, jakie pełnił „Waidhaus”, często zmieniał się jego wygląd. Obecny wizerunek zawdzięcza renowacji dokonanej w roku 1997. Jest on zdeterminowany w bardzo charakterystyczny sposób przez zrekonstruowane renesansowe szczyty, wielkie okna i kolorowe, otynkowane narożniki.

BEI DER PETERSKIRCHE 8

Geöffnet 10:00 – 18:00.

Otwarty w godz. 10:00 – 18:00.

EVANGELISCH-FREIKIRCHLICHE GEMEINDE (BAPTISTEN) ZBÓR EWANGELICKO- WOLNOKOŚCIELNY (BAPTYŚCI)

Nachdem in den 1920er-Jahren der Versammlungssaal für die 1898 gegründete Gemeinde der evangelisch-freikirchlichen Baptisten zu klein geworden war, wurde in der ehemaligen Textilfabrik Gebrüder Hoffmann in der Bismarckstraße 15 ein Objekt gefunden, das sich als neuer Versammlungssaal eignete. So wurde die Evangelische Gemeinde gläubig getaufter Baptisten im Jahr 1930 zu dessen Eigentümer. Der Görlitzer Baumeister Fritz Dudel baute das ganze Gebäude um, sodass aus der ehemaligen Werkshalle ein großer Versammlungssaal und aus dem nebenliegenden Lagerraum ein kleiner Bet- und Jugendsaal wurde. Des Weiteren entstanden zwei Wohnungen, mehrere kleine Nebenräume und Toiletten für die Gemeinde.

Das Gebäude dient als Kirche und ist nicht in die benachbarte Bebauung eingespannt. Es ist von der Straße zurückgesetzt und wird durch eine Mauer und einen Zaun vom öffentlichen Straßenraum abgegrenzt. Nach dem Tor führt ein gerader Weg zur Eingangstür, die von einem schlichten Portal gerahmt wird. Über der Tür ist ein großes Kreuz angebracht, rechts und links sind hohe schmale Fenster angeordnet. Der linke Flügel ist zweigeschossig und besitzt unterschiedliche Fensterformate. Vor dem freistehenden Gebäude befindet sich ein Vorgarten mit Sträuchern und Nadelbäumen.

Po tym, jak w latach 20. dziewiętnastego wieku sala konferencyjna założonego w roku 1898 Zboru Ewangelicko-Wolnokościelnego Baptystów stała się za małą, znalaziono w ówczesnej fabryce włókienniczej braci Hoffmann przy ulicy Bismarckstrasse 15 obiekt nadający się na nową salę konferencyjną. Tym sposobem Ewangeliczny Zbór ochrzczonych w wierze Baptystów stał się w roku 1930 właścicielem obiektu. Mistrz budowlany z Görlitz, Fritz Dudel, przebudował cały budynek w taki sposób, że z ówczesnej hali fabrycznej powstała duża sala konferencyjna, a z przyległego magazynu mała sala modlitw i sala dla młodzieży. Oprócz tego powstały dwa mieszkania, kilka małych pomieszczeń dodatkowych i toalety dla społeczności.

Budynek służy jako kościół i nie jest połączony z sąsiednimi budynkami. Jest położony z dala od drogi i odgrodzony murem oraz ogrodzeniem od ruchu ulicznego. Za bramą droga prowadzi prosto do drzwi wejściowych, obramowanych skromnym portalem. Nad drzwiami znajduje się duży krzyż, z prawej i lewej strony są wysokie i wąskie okna. Lewe skrzydło ma dwie kondygnacje z różnymi formatami okien. Przed wolnostojącym budynkiem jest ogródek, gdzie rosną krzewy i drzewa iglaste.

WOHNHAUS KAMIENICA

Das Haus Bismarckstraße 19 steht traufständig zur Straße und ist mit einem Satteldach versehen. Im Erdgeschoss des dreigeschossigen Gebäudes befindet sich ein Laden, der durch konsolenartige Pilaster unterteilt ist. Die beiden Obergeschosse besitzen sieben Fensterachsen, von denen auf jeder Seite die äußeren zwei Achsen geschossübergreifend aus der Fassade hervortreten. Diese Achsen werden durch die darüber liegenden Zwerchhäuser mit Volutengiebel vertikal betont. Zwischen den Zwerchhäusern befindet sich ein Mezzaningeschoss. Eine Besonderheit des Gebäudes sind die Zierfliesen in der Hofdurchfahrt, welche fünf verschiedene Görlitzer Stadtansichten – vermutlich aus der Bauzeit des Hauses – zeigen.

Die Fliesen wurden von der Mosaikfabrik in Mettlach, dem Stammwerk der Firma Villeroy & Boch produziert. Der aus Görlitz stammende Physiker und Nobelpreisträger Hans Georg Dehmelt wurde in diesem Haus am 9. September 1922 geboren.

Dom przy Bismarckstraße 19 ustawiony jest kalenicą do ulicy i posiada dwuspadowy dach. Na parterze trzykondygnacyjnego budynku znajduje się sklep, którego witrynę dzielą pilastry w rodzaju konsoli. Obie górne kondygnacje posiadają siedem osi okien, z których z obu stron zewnętrzne dwie osie ujęte w jedną płaszczyznę wychodzą przed lico fasady. w pionie owe zewnętrzne osie podkreślone są także przez leżące nad nimi facjaty o szczytach z wolutami. Między facjatami znajduje się mezzanino (półpiętro). Szczególną rzeczą w budynku są ozdobne płytki we wjeździe na podwórze, które przedstawiają pięć różnych widoków miasta Görlitz, pochodzących prawdopodobnie z czasów budowy domu.

Płytki zostały wyprodukowane w fabryce mozaiki w Mettlach, zakładzie macierzystym firmy Villeroy & Boch. Pochodzący z Görlitz fizyk i laureat Nagrody Nobla Hans Georg Dehmelt przyszedł na świat w tym domu 9 września 1922 roku. Zmarł 7 marca 2017 roku.

BISMARCKSTRASSE 19

Ab 11.30 sind die Hofdurchfahrt mit historischen Fliesen und Ansichten von Görlitz sowie Café Vis à Vis geöffnet.

Od godz. 11:30 otwarta jest brama wjazdowa z historycznymi płytkami i widokami Görlitz oraz kawiarnia Vis à Vis.

SCHLESISCHES MUSEUM

Das Haus Brüderstraße 8, „Schönhof“ oder früher „Roter Hof“ genannt, ist das älteste Görlitzer Bürgerhaus im Stil der Renaissance. Ein Ursprungsbau mit dem Namen „Schönhof“ ist urkundlich bereits 1402 belegt. Im Jahre 1525 zerstörte ein Stadtbrand dieses Gebäude. Der Neuaufbau erfolgte 1526 unter der Leitung von Wendel Roskopf d. Ä.. Aus der Frühzeit sind drei nebeneinanderliegende, schmale, aber dafür sehr tiefe ältere Hauseinheiten erkennbar, die zu einem Gebäude verschmolzen. Über die Höhe von zwei Obergeschossen erhebt sich heute ein trutziger Bau, der im Grundriss die Figur von zwei zusammengefügteten Rechtecken hat.

Das Hauptdach des Hallenhauses steht zur Straße traufseitig, ein markanter Giebel dominiert die Ansicht zum Untermarkt. Die Fassade ist durch kunstvolle Sandsteingewände und Fenstergruppen klar gegliedert. Der ausgeprägte Erker befindet sich zentral in der Achse Brüderstraße und Untermarkt. Über lange Zeit diente das herrschaftliche Wohn-, Handels- und Brauhaus auch als fürstliche Herberge der Stadt Görlitz. Bis ins 20. Jahrhundert hinein erfuhr das Gebäude zahlreiche Umbauten.

Dom findujący się przy Bruders-straße 8, zwany wcześniej „Roter Hof“ a obecnie „Schönhof“, jest najstarszym renesansowym domem mieszczańskim Görlitz. Wzmianki o budowli „Schönhof“ można znaleźć w dokumentach pochodzących już z roku 1402. w 1525 r. pożar miasta niszczy budynek. Odbudowa miała miejsce w 1526 r. i przeprowadzo- no ją pod kierownictwem Wendela Roskopa starszego. Dziś możemy rozpoznać trzy wąskie, ale bardzo głębokie, wcześniejsze niezależne od siebie domy, które utworzyły „Schönhof“. To, co możemy obecnie oglądać, wznosi się dumnie jako dwupiętrowy, postawiony na planie dwóch kwadratów budynek.

Dach główny tej budowli halowej skierowany jest okapem ku ulicy a charakterystyczny szczyt dominuje nad Rynkiem Dolnym. Pełna artyzmu fasada jest bardzo czytelna, a to poprzez malowniczy układ grup okien obramowanych piaskowcem; nato- miast na linii przecięcia Bruders-straße i Rynku Dolnego znajduje się wyrazi- sty wykusz. Przez długi czas „Schönhof“ służył za wspaniałe mieszkanie, handlowano i warzono w nim piwo, był także pierwszą gospodą miasta Gör- litz. Do XX wieku budynek był często poddawny przeróbkom.

BRÜDERSTRASSE 8

Geöffnet 10:00 - 18:00. Ermäßigter Eintritt 5 Euro in Dauer- und Sonderausstellung „UmBrüche 1945. Schlesische Künstlerinnen und Künstler zwischen Erinnerung und Neubeginn“, 13:00 Uhr Führung durch die Sonderausstellung

Otwarty w godz. 10:00 - 18:00.

15:00 Orowadzanie po wystawie „Przełomy 1945“

BISCHÖFLICHES ORDINARIAT ORDYNARIAT BISKUPI

Das Grundstück wurde 1889 von Dr. Phil. Gustav Plötz mit der Auflage erworben, hier lediglich ein Straßenhaus zu errichten. Dem historistischen Zeitgeschmack entsprechend, wurde dieses 1898 in der damals beliebten Klinkerbauweise errichtet. Anklang an die Renaissance sind u. a. die sich durchdringenden Baukörper, der seitliche Turm und die Fenstergewände. Im Erdgeschoss, im ersten Obergeschoss sowie im Keller sind farbige Jugendstilfenster erhalten. Die jetzt wieder sichtbaren Stuckdecken im Erdgeschoss waren teilweise verbaut und mussten restauriert werden. Die Holzschiebetüren waren verkleidet, die originalen Türflügel waren aber einschließlich der geschliffenen Jugendstilscheiben ausgesprochen gut erhalten. Sämtliche Türen besitzen ihre originalen Beschläge. Die Holzverkleidung im Treppenhaus ist ebenfalls noch aus der Erbauungszeit. Das Kreuzrippengewölbe über der Treppe ist eine Rekonstruktion, da durch massive Dachschäden Wasser eindrang und das Original zum Einsturz brachte. 1922 erwarb Geheimbergrat Dr. Gustav Villingen das Haus, bis 1953 waren Herr und Frau Kiss Eigentümer, in diesem Jahr ging der Bau in Staatseigentum über. 1996 schließlich kaufte das Bistum Görlitz das Gebäude vom Freistaat Sachsen und der Erbgemeinschaft Kiss/Neumann und richtete hier das Bischöfliche Ordinariat ein.

W roku 1889 parcela została kupiona przez dr Gustav Plötz, jednak można było na niej wyłącznie postawić dom. Budynek wzniesiono w 1898 r. w popularnym wtedy stylu klinkierowym. Echem renesansu są m.in. przenikające się części budowli, umieszczona zewnętrznie wieża i ościeża okien. Na parterze, jak i na pierwszym piętrze i w piwnicach, zachowały się kolorowe okna secesyjne. Dziś znowu widoczne stiuki sufitów znajdujące się na parterze były częściowo zabudowane i musiały zostać orestaurowane. Szklane rozsuwane drzwi były długo zamurowane, ale oryginalnie skrzydła drzwi, ozdobione wyłącznie szkłem w stylu secesyjnym, były w utrzymanie w szczególnie dobrym stanie. Niektóre drzwi posiadają oryginalne okucia. Krzyżowe sklepienie, znajdujące się na klatce schodowej, jest rekonstrukcją – wcześniejsze uległy zniszczeniu przez przeciekającą przez dach wodę. Jednak drewniane zdobienia znajdujące się tu pochodzą z okresu powstania budynku. W roku 1922 kupił ten dom radca tajny dr Gustav Villingen, do roku 1953 właścicielami było małżeństwo Kiss. W tym samym roku budynek przejęło państwo. W 1996 r. kupuje go od Saksonii biskupstwo Görlitz wraz ze stowarzyszeniem spadkobierców Kiss/Neumann i tworzą tu Ordynariat biskupi.

CARL-VON-OSSIETZKY-STRASSE 43

Geöffnet 12:00 – 17:00, 15.00 Gartenkonzert.
Otwarty w godz. 12:00 – 17:00. 15.00 koncert ogrodowy.

10

EHEMALIGE FURNIERHALLE WERK I BYŁA HALA FORNIROWANIA – ZAKŁAD NR 1

An der Ecke Conrad-Schiedt-Straße – Hilgerstraße, an der die Fassade des Gebäudes deutlich zu sehen ist, befindet sich ein aus braunrotem Klinkerziegelmauerwerk errichteter Hallenbau aus dem frühen 20. Jahrhundert. Bei ihm handelt es sich um die ehemals zum Werk 1 gehörende Furnierhalle, einst mit „Lackierwerkstätte auf dem Grundstück der Aktien-Gesellschaft für Fabrikation von Eisenbahn-Material zu Görlitz“ bezeichnet, die zukünftig zum Jugend- und Soziokulturellen Zentrum in Görlitz werden soll. Die Ostfassade, von der aus das Gebäude über die Conrad-Schiedt-Straße betreten werden kann, konnte früher durch die drei noch erkennbaren Fassadenöffnungen von Zügen befahren werden, bis die zwei südlichen zugemauert wurden und die Befahrung fortan nur noch durch den nördlichsten der drei geschah. Im südlichen Bereich wurde eine Empore eingezogen, die durch eine Kranbahn mit der Stützenreihe des nördlichen Teils verbunden wurde. Über diese Reihe hinweg wurde das Dach weitergeführt und der darunterliegende Abschnitt durch Abtrennung mithilfe einer Holzkonstruktion zur Unterbringung von Büros, Lagerräumen und eines Waschraums genutzt. Von der Hilgerstraße aus ist dieser Teil als nördlicher Fassadenanbau neben der ehemals dreiachsigen Halle erkennbar. Das Licht fiel zu einem großen Teil über die hochaufragenden Bogenfenster ins Halleninnere, sowie über die Oberlichter des leicht geneigten Satteldaches.

Na rogu ulic Conrad-Schiedt-Straße-Hilgerstraße, z którego to miejsca wyraźnie widać fasadę budowli, znajduje się zbudowana z brązowo-czerwonej cegły klinkierowej hala z początku 20 wieku. Jest to należąca kiedyś do Zakładu nr 1 Furnierhalle, zwana kiedyś „Warsztaty lakiernicze na terenie Spółki Akcyjnej produkcji materiałów kolejowych w Görlitz”, a w której w przyszłości ma się znajdować młodzieżowe centrum społeczno-kulturalne Görlitz. Od strony elewacji wschodniej, od strony której można wejść z ulicy Conrad-Schiedt-Straße, mogły wjeżdżać kiedyś pociągi przez trzy dostrzegalne jeszcze bramy w elewacji, do czasu, gdy dwie południowe zostały zamurowane i ruch mógł się odbywać tylko przez jedną z nich, najdalej wysuniętą na północ. W południowej strefie zbudowano empore, wspartą na torze podsuwnicowym rzędzie podpór w części północnej. Całość zabudowano dachem, a znajdującą się poniżej przestrzeń przedzielono konstrukcją drewnianą i wykorzystano ją na biura, magazyny i umywalnię. Część ta widoczna jest od ulicy Hilgerstraße jako dobudówka do elewacji północnej obok dawnej hali trzynawowej. Do wnętrza hali światło przedostawało się głównie przez wysokie okna łukowe, a także przez świetliki w lekko skośnego dachu dwuspadowego.

THEATER | TEATR

Ein Theatersaal von 1820 im Hinterhaus der Neißstraße 26 musste nach etwa zwei Jahrzehnten aus baupolizeilichen Gründen geschlossen werden. Für die Errichtung eines Theaters bot sich dann der heutige Demianiplatz vor der eben niedergelegten westlichen Stadtmauer an. Der Architekt Gustav Kießler wurde mit Planung und Bau des Gebäudes beauftragt.

Zunächst lag der Eingang nach Norden zu, da das Wohngebiet der meisten Theaterbesucher noch die Altstadt war. 1911 wurde mit der Verlegung des Eingangs nach Westen und der Errichtung eines neuen niedrigen Vorbaus mit einer Pfeilervorhalle die jetzige Schau-seite geschaffen.

Im Zuge von Umbauten in den Jahren 1925 bis 1927 wurde die Südseite um vier festungsturmähnliche Anbauten ergänzt. Darüber hinaus erhielt die Bühne ein neues Dach und anstelle des alten hölzernen Kulissenhauses trat ein massiver Anbau. Von der Decke des Zuschauerraums blicken aus Medaillons Bildnisse von Dichtern und Musikern, wie Shakespeare, Goethe, Mozart und Beethoven, auf die Theatergäste hinab. Zwischen ihnen sind Musen dargestellt. Masken zieren den Rang und verweisen auf die Funktion des Gebäudes. Die Wiederherstellung der Decke wurde im Jahr 2002 abgeschlossen. Durch die weitgehende Rückführung des Zuschauerraums in seinen ursprünglichen Zustand präsentiert er sich heute wieder in seiner alten festlich-imposanten Form.

Sala teatralna z 1820 roku znajdująca się w tylnym budynku przy Neissstr. 26 musiała zostać zamknięta po ok. 20 latach z powodów bezpieczeństwa. Jako nowe miejsce dla teatru wybrano dzisiejszy Demianiplatz, leżący obok świeżo wyburzonych zachodnich murów miejskich. Plany budynku wykonał oraz nad budowę czuwał architekt Gustav Kießler. Na początku wejście znajdowało się po stronie północnej – większość publiczności mieszkała na Starym Mieście. W 1911 r. wraz z postawieniem niskiej dobudówki oraz otwartego westybulu z filarami wejście przesunięto na stronę zachodnią. Do dziś jest to główne wejście do teatru. W trakcie prac nad obiektem w latach 1925-1927 po stronie południowej postawiono cztery dobudówki na kształt wież. Wtedy też scena otrzymała nowy dach, a na miejscu starego, drewnianego pomieszczenia na kulisy postawiono masywny budynek. Na suficie nad widownią umieszczono medaliony z portretami pisarzy i kompozytorów: Szekspira, Goethego, Mozarta, Beethovena. Pomiędzy nimi widać muzy. Łoże ozdabiają maski teatralne nawiązujące do funkcji budynku. Ponowne zamontowanie dachu ukończono w roku 2002. Poprzez odtworzenie oryginalnego wyglądu widowni znowu można odczuć świąteczny i podniosły charakter jej formy.

DEMIANIPLATZ 2

Geöffnet 11:00 – 17:00
Weitere Informationen unter www.g-h-t.de.

Otwarty w godz. 11:00 – 17:00
Więcej informacji na www.g-h-t.de.

CHRISTUSKIRCHE KOŚCIÓŁ CHRYSUSA

Rauschwalde wurde 1925 nach Görlitz eingemeindet. Zwar hatte sich hier schon 1915 eine evangelische Kirchengemeinde gegründet, doch erst 22 Jahre später begann man mit dem Bau der Christuskirche. Auf Initiative des Gemeindepfarrers Kurt Graetz wurde der Entwurf des Berliner Architekten Otto Bartning realisiert. Otto Bartning gehörte zu den bedeutendsten Protagonisten der modernen Architektur in Deutschland und war von 1926 bis 1930 Direktor der Bauhochschule in Weimar. Die Christuskirche ist der letzte vollendete Kirchenbau in Deutschland vor Ausbruch des Zweiten Weltkrieges. Ein weithin sichtbares Merkmal ist der schlanke Glockenturm der Kirche mit seinem Pyramidendach. Während die rückseitig gelegene Westfassade fensterlos und mit mächtigen Strebepfeilern plastisch gegliedert ist, wirkt der langgestreckte Bau zur Straße hin mit seinen durch Pultdächer gegliederten Fensterbändern offen und einladend. In dem klaren, sehr hohen Innenraum ergibt sich ein wohlklingendes Farbenspiel zwischen den natürlichen Holztönen des Altars und der Bestuhlung, den hell geschlammten Ziegelwänden sowie den dunklen Brauntönen des Fußbodens. Zwei Reliefs am Altar aus Mooreiche von Joachim Utech zeigen symbolhaft Anfang und Ende des Menschenlebens. Die Pläne zum Bau der Kirche waren bereits genehmigt, als die zusätzliche Auflage zum Bau eines Luftschuttraumes erteilt wurde. Dies hatte die Konzipierung eines höher gelegenen Kirchenbaus zur Folge.

Rauschwalde przyłączono do Görlitz w roku 1925. Mimo że już w 1915 r. powstała tu gmina ewangelicka, to dopiero w 1937 rozpoczęto budowę kościoła Chrystusa. Z inicjatywy pastora Kurta Graetza zrealizowano plany berlińskiego architekta Otto Bartninga. Należał on do najważniejszych protagonistów współczesnej architektury w Niemczech i był w latach 1926-1930 dyrektorem Wyższej Szkoły Budownictwa w Weimarze. Kościół Chrystusa jest ostatnim ukończonym przed wybuchem II wojny światowej kościołem w Niemczech. Widocznym z daleka elementem charakterystycznym tej budowli jest wąska wieża i jej dach w formie piramidy. Mimo położonej z tyłu fasady zachodniej, która nie posiada okien i ozdobiona jest potężnymi przyporami, długi budynek dzięki pasmom okien z dachami pulpityowymi sprawia wrażenie otwartego i zachęcającego do odwiedzenia. w czystym stylizacyjnie, bardzo wysokim wnętrzu uderza harmonia pomiędzy naturalnymi kolorami drewnianego ołtarza i ławami, pomalowanymi jasnymi farbami cegłami ścian i ciemnobrązowymi tonami posadzki. Dwie płaskorzeźby na dębowym ołtarzu dłuta Joachim Utecha przedstawiają w sposób symboliczny początek i koniec życia człowieka. Plany kościoła były już urzędowo zatwierdzone, kiedy dodatkowo nakazano budowę schronu przeciwlotniczego. Spowodowało to powstanie wyżej położonej budowli.

13

DIESTERWEGPLATZ

Geöffnet 11:30 - 17:00.

Otwarty w godz. 11:30 - 17:00.

KREUZKIRCHE KOŚCIÓŁ KRZYŻA

Die evangelische Kreuzkirche am Rand der inneren Südstadt zwischen Arndt- und Reuterstraße wurde 1913 bis 1916 nach den Plänen des Dresdner Architekten Rudolf Bitzan erbaut. Der Kirchenbau im Reformstil beschriftet architektonisch neue Wege, da er sich als erstes Gotteshaus der Region von historistischen Stilvorgaben löste. Die klassische Abfolge von Atrium, Turm, Langbau und Altarplatz wurde jedoch auch hier beibehalten. Das Atrium des von massiven Arkadengängen umgebenen Vorplatzes war ideell ein Rückgriff auf die frühchristliche Architektur. Kennzeichen moderner Bauauffassung sind u. a. die steilen Vierkantpfeiler und die schlanken Fensterbahnen. Der wuchtige Turmklotz ist nach Westen nur durch ein großes hohes Rechteckfenster gegliedert, dessen Ausformung das namensprägende Kreuz bildet. Der zurücktretende obere Turmteil, der das Geläut aufnimmt, erscheint als dichte Folge von Pfeiler- und Öffnungsbahnen mit einer schlichten Kupferhaube als Abschluss.

Die qualitätvolle Ausstattung ist vollständig erhalten. Sie weist noch Anklänge an die Formsprache des Jugendstils auf.

Ten ewangelicki kościół leży na obrzeżach południowej części śródmieścia, pomiędzy Arndtstraße a Reuterstraße. Został zbudowany w latach 1913-16 wg projektów drezdeńskiego architekta Rudolfa Bitzana. Kościół utrzymany w stylu reformowanym wytyczył nowe drogi architektoniczne – uwolnił się on bowiem jako pierwszy w całym regionie od historyzującej stylistyki. Jednakże klasyczny porządek atrium, wieży, korpusu naw i miejsca przeznaczonego dla ołtarza został zachowany. Atrium z masywnymi arkadami zostało pomyślane jako cytat z architektury wczesnochrześcijańskiej. Elementami współczesnymi są np. strome czterosłupne filary i wąskie okna. Masywna wieża jest od zachodu ozdobiona tylko przez jedno duże, wysokie, prostokątne okno w formie krzyża (nawiązanie do nazwy kościoła). Natomiast jej cofnięta wyższa część, w której umieszczono dzwon, prezentuje się jako zwarty ciąg filarów i otwarcie z zamykającą ją prostą miedzianą kopułą. Zachowało się wartościowe pod względem artystycznym wyposażenie wnętrza. w kościele dodatkowo można odnaleźć reminiscencje środków wyrazu charakterystycznych dla secesji.

ERICH-MÜHSAM-STRASSE 1

Geöffnet 11:00 - 17:00.
Es werden Turmbesteigungen angeboten.

Otwarty w godz. 11:00 - 17:00.
Oferowane jest wejście na wieżę.

BISMARCKTURM WIEŻA BISMARCKA

Die meisten Bismarcktürme und -säulen in Deutschland und den ehemaligen Kolonien gehen auf den Typenentwurf „Götterdämmerung“ des Architekten Wilhelm Kreis von 1899 zurück. Nach diesem Entwurf wurde auch die Görlitzer Bismarcksäule 1901 aus Granitquadern errichtet und ist mit seinen 13 m Höhe weithin sichtbar.

Durch einen Rundschaft im Inneren konnte ein aufliegender Feuerkorb mit Brennmaterialien bestückt werden, um ein Feuer zu Ehren des ehemaligen Reichskanzlers an dessen Geburtstagen zu entzünden. Der Bau wurde zum großen Teil aus Spendenmitteln aus allen Schichten der Bevölkerung aus Görlitz, dem Umland und aus allen Teilen Deutschlands finanziert.

Umbenennungen in „Turm des Friedens“ oder „Freiheitsturm“ in den 1960er Jahren konnten sich im Sprachgebrauch indes nicht durchsetzen.

Większość wież i kolumn Bismarcka w Niemczech i w byłych koloniach opiera się na prototypie projektu „Zmierzch bogów” autorstwa architekta Wilhelma Kreisa z 1899 roku. Zgodnie z tym projektem w 1901 roku wzniesiono również w Görlitz kolumnę Bismarcka z bloków granitowych, która dzięki swojej wysokości 13 m jest widoczna z daleka.

Przez okrągły otwór wkładano opał do do paleniska w środku, aby rozpałić ogień na cześć byłego kanclerza Rzeszy Niemieckiej z okazji jego urodzin. Budowla została w dużej mierze sfinansowana ze składek społecznych mieszkańców Görlitz, okolic i z całych Niemiec. Zmiana nazwy na „Wieżę Pokoju” lub „Wieżę Wolności” w latach 60. nie przyjęła się jednak i nie weszła do języka używanego.

15

FAHRSTRASSE

Geöffnet 10:00 – 18.00. Nur zu Fuß erreichbar.

Otwarty w godz. 10:00 – 18:00. Dotrzeć można tylko pieszo.

SCHARFRICHTERHAUS DOM KATA

Das Gebäude ist eines der wenigen Görlitzer Fachwerkhäuser. 1433 wird an dieser Stelle erstmals urkundlich „Augustins Vorwerk“ erwähnt. 1571 zog der Görlitzer Scharfrichter, der zuvor mit dem Büttel innerhalb der Stadtmauern gelebt hatte, an diesen Ort vor dem Finstertor. Hier war er dann mit einer kurzen Unterbrechung ständig angesiedelt. 1586 wurde das „neue Siechhaus“ für Pestkranke über der Steinhütte, dem alten Gutshaus des Augustinschen Vorwerks, erbaut. Über das weitere Schicksal dieses Siechhauses ist allerdings nichts bekannt. An die ehemalige Wohnstätte des Scharfrichters erinnert an der Straßenseite die Inschrift „1666 L. S. B.“ (Lorenz Straßburger – der bekannteste Görlitzer Scharfrichter). An der Hofseite hat sich eine Tafel mit der Jahreszahl 1676, der Darstellung des Richtschwerts sowie ebenfalls den Initialen L. S. B. erhalten. Das massive Erdgeschoss besteht aus Natursteinmauerwerk. Hier lagen wohl einst die Schwarzküche und Lager Räume. Das Obergeschoss, in dem sich die eigentlichen Wohnräume befanden, ist im Rasterfachwerk ausgeführt. Das Haus besitzt ein Satteldach mit einem sogenannten Schopfgiebel. Ursprünglich besaß das Gebäude eine Holzschindeldeckung. Im Rahmen der Baumaßnahmen diente das Haus als Leihobjekt für die Ausbildung von Restauratoren am Fortbildungszentrum für Handwerk und Denkmalpflege e. V. Seit dem Jahr 2003 hat hier die Görlitzer Jugendbauhütte ihren Sitz.

Budynek należy do niewielkiej grupy domów Görlitz wybudowanych z muru pruskiego. Z 1433 r. pochodzi pierwsza wzmianka o tym miejscu, zwanym wówczas „Folwerk Augustina“. Kaci miejsca, razem z woźnymi sądowymi, żyli w obrębie murów miasta do roku 1571. Jednak później przeprowadzili się za Finstertor. Tam, z krótką przerwą, mieszkali już stale. w 1586 r. w dawnym gościńcu folwarku Augustina został wybudowany nowy przytułek dla nieuleczalnie chorych (na dżumę). o dalszych losach budynku nic nie wiadomo.

Od strony ulicy można odczytać napis „1666 L.S.B.“ (Lorenz Strassburger – był to najśawniejszy kat Görlitz). Od strony dziedzińca na budynku znajduje się tablica z datą 1676, mieczem i inicjałami LSB.

Budynek posiada masywny parter z wmurowanych w ścianę kamieni. Zapewne znajdowały się tu kiedyś ślepe kuchnie i magazyny. Piętro, na którym najprawdopodobniej znajdowały się właściwe pomieszczenia mieszkalne, posiada konstrukcję muru pruskiego utrzymanego w stylu frankońskim. Budowla posiada dach siodłowy z drewnianym szczytem, który wcześniej pokryty był drewnianymi gontami. Poprzez swój charakter i strukturę dom służy jako obiekt szkoleniowy dla restauratorów z Centrum Kształcenia Zawodowego Rzemieślników i Restauratorów Zabytków. Od roku 2003 mają tu siedzibę młodzieżowe warsztaty budowlane.

FINSTERTORSTRASSE 8

Geöffnet 10:00 – 16:00.
Otwarty w godz.. 10:00 – 16:00.

16

NIKOLAIKIRCHE UND NIKOLAIKIRCHHOF KOŚCIÓŁ ŚW. MIKOŁAJA CMENTARZ ŚW. MIKOŁAJA

Wohl schon im 12. Jahrhundert existierte am heutigen Standort ein Kirchenbau, der namensgebend für die umliegende Nikolaivorstadt war. Dieses frühe Gotteshaus war lange Zeit die Hauptkirche von Görlitz, bis es in dieser Funktion im Spätmittelalter von der Peterskirche abgelöst wurde. Die Grundsteinlegung für die dreischiffige, spätgotische Hallenkirche erfolgte 1452. Durch die zeitgleiche Bautätigkeit an der Peterskirche kam das Vorhaben jedoch nur schleppend voran und konnte erst im späten 16. Jahrhundert endgültig abgeschlossen werden. Den hohen bildhauerischen Anspruch der Erbauungszeit zeigt besonders das Südportal von 1517 mit einem gut gearbeiteten Kreuzigungsrelief, das von Skulpturen des hl. Nikolaus und der hl. Katharina flankiert wird. Nach Beschädigungen im Dreißigjährigen Krieg wurde die Kirche erneut beim Stadtbrand von 1717 ein Opfer

Zapewne już w XII w. istniał w tym miejscu kościół, którego patron użyczył imienia także nazwie całej otaczającej świątynię dzielnicy – Przedmieściu Mikołajskiemu. Ten wczesny kościół był przez długi czas główną świątynią Görlitz, aby w późnym średniowieczu przekazać tę funkcję kościołowi św. Piotra i Pawła. Kamień węgielny tego trójnawowego, późnogotyckiego kościoła halowego położono w 1452 r. Jednak z powodu prowadzonych w tym samym czasie prac budowlanych przy kościele św. Piotra i Pawła, wznoszenie kościoła św. Mikołaja można było ukończyć definitywnie w końcu XVI w. Wysokie aspiracje artystyczne mieszczan z okresu powstawania świątyni widać szczególnie w portalu południowym (1517) z dobrze opracowaną płaskorzeźbą Ukrzyżowania otoczoną rzeźbami św. Mikołaja i św. Katarzyny. Po uszkodzeniach będących na-

GROBE WALLSTRASSE 21

Geöffnet 12.00 – 16.00. Der Eintritt ist kostenfrei.

Otwarty w godz. 12:00 – 16:00. Wstęp jest bezpłatny.

der Flammen. Danach wurde das spätgotische Gewölbe durch eine bemalte Flachdecke mit perspektivischen Architekturdarstellungen ersetzt. 1925/26 erfolgte die Umgestaltung zu einer Gedächtnisstätte im Stil des Expressionismus für die evangelischen Gefallenen des Ersten Weltkriegs. Den Auftrag hierzu erhielt Martin Elsässer, der Leitende Direktor der Kunstgewerbeschule Köln. Aus dieser Bauphase stammen u. a. die Pfeiler mit sternförmigem Grundriss, die gotisierenden Gewölbe und die Westempore mit den beeindruckenden Skulpturen einer Trauernden und eines erschöpften Kriegers von Hans Wissel. Die nuanciert abgestufte Farbgestaltung hat sich an der Empore und vereinfacht auch an den Pfeilern erhalten. Drei Achsen dieser Ausmalung wurden bereits an der Nordwand rekonstruiert. Wohl schon im 12. Jahrhundert angelegt und um 1305 erstmals erwähnt, blieb der Nikolaikirchhof bis in die Mitte des 19. Jahrhunderts die größte und wichtigste Beerdigungsstätte von Görlitz. Mit der Eröffnung des Städtischen Friedhofs 1847 fanden Bestattungen fortan nur noch in Ausnahmefällen dort statt. Da der Gottesacker nach seiner Schließung jedoch mit seiner Grabmal- und Bausubstanz weitgehend erhalten blieb, ist er ein äußerst seltenes und bedees Zeugnis städtischer Sepulkralkultur der Zeit von 1600 bis 1850. Mehr als 800 Grabmale und Epitaphe spiegeln den stilistischen Wandel vom Manierismus über den Barock bis hin zu Klassizismus, Romantik und Historismus wider. Sie bezeugen die sich wandelnde Religiosität und die Jenseitshoffnung einer wohlhabenden görlitzer Bürgerschicht, aber auch deren Selbstdarstellungs- und Repräsentationswillen über den Tod hinaus. Besonders die barocken Grab- und Gedenksteine fordern den Betrachter durch Allegorien und Emblemata, oft auch durch ihre Inschrift, zur Reflexion über die Flüchtigkeit des Lebens und die Vergänglichkeit alles Irdischen auf. Sie spiegeln so die Welterfahrung vieler damaliger Zeitgenossen wider. Nicht zuletzt wegen seines großen Bestands an Grufthäusern zählt der Nikolaikirchhof zu den herausragenden Friedhofsdenkmalen. Sie wurden vom frühen 17. bis zur Mitte des 18. Jahrhunderts errichtet. Neben prächtigen Grabmalen sind in einigen der Mausoleen noch die dekorativen Ausmalungen der Erbauungszeit erhalten.

stępstwem wojny trzydziestoletniej, budynek padł w 1717 r. ofiarą ognia trawiącego całe miasto. W tym czasie późnogotyckie sklepienie zostało zastąpione płaskim sufitem z namalowanymi na nim perspektywicznymi przedstawieniami architektury. W latach 1925-26 dokonano przekształcenia świątyni w utrzymane w stylu ekspresjonistycznym miejsce upamiętniające ewangelickich poległych w I Wojnie Światowej. Przeformowania dokonał Martin Elsässer, dyrektor Szkoły Rzemiosła Artystycznego w Kolonii. Z tego okresu pochodzą m.in. filary o przekroju gwiaździstym, gotyzujące sklepienie i empora zachodnia ze wspianymi rzeźbami żałobnika i wyczerpanego wojownika dłuta Hansa Wissela. Pełna niuansów kolorystyka zachowała się na emporze i w uproszczonej formie na filarach. Trzy osie polichromii zrekonstruowano już na ścianie północnej. Zapewne założony już w XII w. a wymieniony po raz pierwszy w 1305 r., cmentarz św. Mikołaja był do połowy XIX w. największym i najważniejszym cmentarzem Görlitz. Od momentu otwarcia Cmentarza Komunalnego (1847) pogrzeby odbywały się tu tylko wyjątkowo. Jako że po zamknięciu nekropolii zachowały się na niej groby i grobowce, jest ona przez to wyjątkowo rzadkim i wymownym przykładem miejskiej kultury sepulkralnej okresu od 1600 r. do 1850. Groby i epitafia, w liczbie przekraczającej 800 sztuk, odzwierciedlają zmieniające się style: od manieryzmu poprzez barok do klasycyzmu, romantyzmu i historycyzmu. Przedstawiają zmienną religijność i nadzieję na życie po życiu bogatych mieszczan Görlitz, ich wyidealizowane obrazy oraz potrzebę reprezentacji również po śmierci. Do refleksji nad ulotnością życia i przemijaniem wszystkich rzeczy ziemskich odwołujących skłaniają poprzez alegorie, emblematy i napisy barokowych grobów i kamieni pamiątkowych. Odzwierciedlają one także doświadczenia wielu ówczesnie żyjących. Poprzez powyższe oraz ze względu na dużą ilość mauzoleów cmentarz św. Mikołaja zalicza się do czołowych zabytków cmentarnych. Mauzolea budowano tu od początków XVII w. do połowy XVIII w. Zachowały się w nich, obok wspianych grobowców, także dekoracyjne malowidła z okresu powstania budowli.

HEILIGES GRAB ŚWIĘTY GRÓB

Der Entstehung der Anlage ging eine Pilgerfahrt des Patriziers Georg Emmerich nach Jerusalem voraus, wo er 1465 zum Ritter des Heiligen Grabes geschlagen wurde. Nach seiner Rückkehr initiierte er den Bau einer Nachahmung des Heiligen Grabes im maurisch-romanischen Mischstil an einer Stelle, an der sich schon im 14. Jahrhundert eine Andachtsstätte mit einem Kreuzweg befand. Die Grabkapelle enthält zwei Räume. In der hinteren Kammer ist das Grab in Form einer Steinbank nachgebildet. Gegenüber erhebt sich die Doppelkapelle des Heiligen Kreuzes, mit deren Bau 1481 begonnen wurde. Sie wird von einem überschulterten Dachreiter bekrönt, der zu den merkwürdigsten Bauteilen in Görlitz gehört. Ober- und Unterkapelle besitzen aufwendige Netzgewölbe im Stil der Spätgotik. Hier findet sich eine Anhäufung von Symbolen, die den Leidensweg Christi verdeutlichen. Kreisrunde Vertiefungen im Fußboden der Oberkapelle als Standort für die drei Kreuze, eine Blutrinne und eine künstlich ausgeführte Mauerspalte sind Teil dieser Gesamtinszenierung. Zusammen mit der kleinen Salbungskapelle sind Grab und Kapelle in die umgebende Landschaft eingebunden. Bezeichnungen wie „Jüngerwiese“, „Kidrontal“ und „Ölberggarten“ machen deutlich, wie sehr die damaligen Zeitgenossen die Anlage als religiöses Gesamtkunstwerk verstanden haben.

Historia obiektu zaczyna się od pielgrzymki patrycjusza Georga Emmericha do Jerozolimy, gdzie w 1465 r. został on Rycerzem Grobu Św. Po powrocie rozpoczął budowę jego kopii. Utrzymany jest on w stylu mieszanym (mauretańskim i romańskim) a stoi w miejscu, w którym już w XIV w. znajdowało się przeznaczone do refleksji miejsce z drogą krzyżową. Kaplica Grobu składa się z dwóch części – w drugiej z nich znajduje się Grób o formie ławy kamiennej. Naprzeciw stoi podwójna kaplica. Jej budowę rozpoczęto w 1481 r. Jest ona zwieńczona bardzo wąskimi sygnaturkami, które należą do najciekawszych elementów budowlanych w Görlitz. Kaplica górna i dolna posiadają wystawne późnogotyckie sklepienia sieciowe. Tu znajduje się wiele symboli związanych z drogą krzyżową. Okrągłe wgłębienie w posadzce kaplicy górnej, miejsce trzech krzyży, rynna na krew i sztucznie wykonane rysy w murze są częścią ogólnej inscenizacji. Grób i kaplice, razem z małą kaplicą Namaszczenia, współgrają z otaczającym krajobrazem. Świadczy o tym „Jüngerwiese” (tzw. Łąka Apostołów), „Kidrontal” (Dolina Cedronu), „Ölberggarten” (Ogród Oliwny). Dzięki temu miejscu możemy uzmysłowić sobie, jak duże znaczenie dla ludzi dawnych czasów miało położenie obiektu rozumianego jako religijna kompozycja artystyczna.

HEILIGE-GRAB-STRASSE 79

Geöffnet 12.00 – 17.00. Der Eintritt ist kostenfrei.

Otwarty w godz. 12:00 – 17:00. Wstęp jest bezpłatny.

STADTBIBLIOTHEK MIEJSKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA

Die Stadtbibliothek, deren Sanierung und Erweiterung kürzlich ihren Abschluss fand, wurde 1907 als eine der frühen Volksbüchereien in Deutschland eröffnet. Nach einem Entwurf der Stadtbaudirektoren Hagedorn und Rieß entstand ein Gebäude, in dem sich gründerzeitliches Bauen mit der Leichtigkeit des Jugendstils verbindet. Als Massivbau mit Stahlskelett ausgeführt, präsentiert sich die Bibliothek unter Verwendung verschiedenster Materialien und Putzstrukturen. Die elegante Fassadengestaltung wird von Jugendstilelementen geprägt. Charakteristisch ist der rhythmische Wechsel von großen Öffnungsflächen und kolossalen Pilastern. Ein dreiachsiger Trakt springt risalitartig hervor. Im Erdgeschoss befand sich ursprünglich ein offener Laubengang, der allerdings 1928 zur Gewinnung von Arbeitsräumen geschlossen wurde. Besonders sehenswert im Inneren des Gebäudes ist neben dem historischen Regalsystem im ersten Stock der große, tonnengewölbte Lesesaal mit seiner rekonstruierten prachtvollen Wand- und Deckengestaltung. Die Stirnseite des Raumes schmücken zwei Ölgemälde des Düsseldorfer Malers Franz Kiedrich (1873-1950). Sie zeigen eine mittelalterliche Klosterbibliothek und einen zur Entstehungszeit der Stadtbibliothek modernen Lesesaal.

Bibliotekę Miejską, której renowację i powiększenie niedawno zakończono, otwarto w 1907 r., jako jedną z pierwszych bibliotek ludowych w Niemczech. Projekty wykonali z ramienia miasta budowniczowie Hagedorn i Rieß. Powstała budowla łączy w sobie elementy stylu wilhelmińskiego z lekkością secesji. Jest to budynek z różnorodnych tradycyjnych materiałów, jednak wykorzystano w nim stalowy szkielet. Otynkowanie nie jest jednolite. W fasadzie dominuje elegancja secesji, charakterystyczne jest rytmiczne zmienianie otworów budynku kolosalnymi pilastrami. Trójosiowy trakt wysuwa się do przodu ryzalitami. Na parterze znajdowały się początkowo arkady. W roku 1928 r. usunięto je uzyskując dodatkowe miejsce. We wnętrzu, oprócz oryginalnego systemu regałów na 1. piętrze, na szczególną uwagę zasługuje czytelnia ze sklepieniem kolebkowym i zrekonstruowanymi malowidłami zdobiącymi jej ściany i sufit. Tylną część sali upiększają dwa olejne obrazy malarza z Düsseldorfu Franza Kiedricha (1873-1950). Przedstawiono na nich średniowieczną bibliotekę klasztorną oraz współczesną budynkowi salę czytelnia.

JOCHMANNSTRABE 2 - 3

Geöffnet 10:00 - 17:00.
Otwarty w godz. 10:00 - 17:00.

PFARRHOF TAUCHRITZ PLEBANIA TAUCHRITZ

Pfarrhöfe bildeten bis weit ins 19. Jahrhundert hinein die Existenzgrundlage des Pfarrers und seiner Familie. Zuwendungen in Form von Geld- und Naturalabgaben waren nur in geringem Maß üblich; Gehaltszahlungen reichten zum Leben nicht aus. Auch Geistliche mussten so von den Erträgen eigener Landwirtschaft leben, was es ihnen nicht unmöglich, jedoch bedeutend schwieriger machte, ihren seelsorgerischen Pflichten nachzukommen.

Schriftliche Zeugnisse über die Baugeschichte des Tauchritzer Pfarrhofs sind nicht bekannt, er wurde aber augenscheinlich im zweiten Viertel des 19. Jahrhunderts errichtet. Das Anwesen umfasste ein Wohnhaus für den evangelischen Pfarrer und seine Familie (eventuell auch Gesinde), eine Scheune, einen Obstgarten, Weidefläche und einen Garten mit Brunnen. Das dreigeschossige Wohnhaus besitzt eine klassizistische Fassade mit einer Putzquaderung. Das Krüppelwalmdach ist mit Fledermausgauben besetzt. Sehr ähnlich ist die Scheune gestaltet, die sich direkt hinter dem Wohnhaus befindet. Unverputzte Wandbereiche lassen verschiedene Baumaterialien (Bruchstein- und Ziegelmauerwerk) erkennen.

In der Diele des Pfarrhauses ist der originale Fliesenboden in kräftigen Blau- und Grautönen erhalten. Außerdem ist im Erdgeschoss die Winterkirche eingerichtet. Der Boden aus breiten Dielen und fein gearbeitete Türklinken aus der Erbauungszeit geben den schlichten Räumen eine besondere Aufwertung.

Do późnego XIX w. plebanie stanowiły podstawę egzystencji pastorów i ich rodzin. Wsparcie w postaci pieniędzy bądź produktów naturalnych było rzadko spotykane; comiesięczne wypłaty nie były wystarczające. Także duchowni musieli żyć z pracy na roli, która mocno utrudniała, ale nie uniemożliwiała, spełnianie obowiązków duszpasterskich. Świadectwa pisane dotyczące historii budowlanej plebanii w Tauchritz nie są znane. Jednak na pierwszy rzut oka wydaje się pochodzić z ok. 1840 r. Na obejście składał się dom mieszkalny ewangelickich pastorów i ich rodzin (ewentualnie czeladzi), stodoła, sad, pastwisko oraz ogród ze studnią. Trzypiętrowy budynek mieszkalny posiada klasycystyczną fasadę z ciosami z tynku. w dachu naczółkowo-półszczytowym umieszczono okna. Podobnie wykonano stodołę, która znajduje się dokładnie za domem. Niepokryte tynkiem powierzchnie ścian pozwalają rozpoznać różnorodne materiały budowlane: kamień łamany, cegły. w sieni plebanii zachowały się oryginalne płytki podłogowe w mocnych odcieniach niebieskiego i szarego. Na pierwszym piętrze zachowało się kilka przedmiotów wystroju, które poszerzają obraz życia na plebanii. Poza tym na pierwszym piętrze umieszczono pomieszczenie dla zimowych zgromadzeń modlitewnych. Podłogi z szerokich desek wraz z dobrze wykonanymi klamkami pochodzącymi z okresu powstania budynku nadają skromnym pomieszczeniom szczególny charakter.

20

KIRCHPLATZ 3

Geöffnet 11:00 – 18:00.

Otwarta w godz. 11:00 – 18:00.

DORFKIRCHE TAUCHRITZ KOŚCIÓŁ WIEJSKI TAUCHRITZ

Die evangelische Pfarrkirche wurde 1686 nach dem Brand des Vorgängerbauwerks errichtet. Besagter Vorgängerbau war vermutlich vor 1380 entstanden. Der verputzte Bruchsteinbau wurde als schlichte turmlose Saalkirche mit einer an die Apsis anschließenden Sakristei ausgeführt. Der Anbau der zweigeschossigen Patronatsloge an der Nordseite entstand 1750 und besitzt über den Fenstern ovale Öffnungen, zum Teil mit Butzenverglasung. Die Westseite mit dem flachbogigen Eingang ist von einfacher Gestalt. Die Innenausstattung präsentiert sich in angenehmer Schlichtheit. Ein Kanzelaltar aus dem 18. Jahrhundert wird von marmorierten Säulen und seitlichem Schnitzwerk flankiert. Die Emporen sind an den Längsseiten zweigeschossig ausgebildet, an der Westseite befindet sich die Orgelempore. Die Patronatsloge ist mittels einer hölzernen Brüstung und vier Fenstern abgetrennt. Von besonderer Schönheit ist hier der Keramikofen im Rokokostil. Ein qualitätvoller Grabstein an der südöstlichen Kirchwand zeigt den 1685 verstorbenen Ritter von Warnsdorf in Lebensgröße. Das äußere Erscheinungsbild der Kirche geht auf die umfangreiche Fassadenerneuerung von 2001 zurück. Der historische Quaderputz aus der Erbauungszeit wird an der Nordfassade in Form eines archaischen Fensters gezeigt.

Ewangelicki kościół parafialny powstał w 1686 r. na miejscu spalonej wcześniej świątyni. Tę wybudowano, jak się przyjmuje, przed 1380 r. Obecny kościółek, zbudowany z kamienia łamanego, jest skromnym kościołem salowym bez wieży, z zakrystią przylegającą do apsydy. Znajdujące się w części północnej, dwupoziomowe łóżce patronów (powstałe w 1750 r.) posiadają nad oknami owalne otwarcia ozdobione częściowo zachowanymi witrażami. Część zachodnia kościoła, z łagodnym łukiem nad wejściem, ma bardzo prostą formę. Wnętrze świątyni zadziwia łagodną i ujmującą skromnością. Ołtarz-ambona (XVIII w.) ozdobiony jest marmurkowanymi kolumnami i rzeźbami bocznymi. Empory są dwupoziomowe w dłuższych ramionach, a po ich zachodniej stronie umieszczono organy. Łóżce patronów są oddzielone od reszty kościoła drewnianymi balustradami i czterema oknami. Szczególnie piękny jest rokokowy piec ceramiczny. Na południowo-wschodniej ścianie umieszczono płytę nagrobną o dużej wartości artystycznej, która przedstawia zmarłego w 1685 r. rycerza von Warnsdorfa w wymiarach naturalnych. w roku 2001 podczas szeroko zakrojonych działań renowacyjnych odnowiono fasadę kościoła. Oryginalne otynkowanie ciosów przedstawiono na fasadzie północnej.

KIRCHPLATZ 3A

Geöffnet 11:00 – 18:00.

Otwarty w godz. 11:00 – 18:00.

21

DORFKIRCHE LUDWIGSDORF KOŚCIÓŁ WIEJSKI LUDWIGSDORF

Die der Jungfrau Maria und der heiligen Katharina geweihte Kirche wurde noch vor 1200 erbaut und ist seit der Eingemeindung von Ludwigsdorf nach Görlitz die älteste Kirche der Stadt. Der Dachstuhl konnte in die 1190er-Jahre datiert werden und ist nahezu vollständig erhalten. Bereits 1346 gehörte sie zum Erzpriesterstuhl Görlitz. Es handelt sich um eine romanische Saalkirche mit Chorturm. Das gotische Gewölbe stammt aus dem späten 15. Jahrhundert. Der Chor mit Kreuzgewölbe und einer halbrunden Apsis wird durch einen spitzbogigen Triumphbogen vom Saal getrennt. Im Chorraum selbst sind zwei Taufbecken erhalten, von denen das ältere aus spätgotischer Zeit stammt und nachträglich mit der Jahreszahl 1744 versehen wurde. Über eine Treppe im Triumphbogen gelangt man zu der mit Schnitzwerk verzierten Kanzel. Deren Korb stammt aus der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts, der Schalldeckel wurde um 1730 hinzugefügt. Eine Orgel mit zinnernen Pfeifen auf der Empore an der Westseite wurde 1872 von der Orgelbaufirma Schlag und Söhne aus Schweidnitz in Schlesien hergestellt. Es handelt sich dabei um eine Schleifladenorgel mit rein mechanischer Traktur, die durch ihren Klang fasziniert. Sogar die Anlage zum Bälgetreten ist noch zu bewundern. Zum Gottesdienst läuten drei jüngere Stahlglocken in den Tonlagen F, As und B. Allerdings ist auch noch eine von 1869 stammende Bronzeglocke erhalten, die nur von Hand zu läuten ist. 1981 fand man an der Südseite ein in der Mitte des 19. Jahrhunderts vermauertes Spitzbogenportal mit gut gearbeitetem plastischen Schmuck. Es stammt aus der Übergangszeit von der Romanik zur Gotik.

Kościół pod wezwaniem NMP i św. Katarzyny został wybudowany najprawdopodobniej jeszcze przed rokiem 1200. i jest od chwili przyłączenia Ludwigsdorf do Görlitz najstarszym kościołem miasta. Zachowany w stanie nienaruszonym więzardachu może pochodzić z końca XII w. Od 1346 r. należał do arcybiskupstwa. Jest to romańska budowla halowa z wieżą nad chórem. Gotyckie sklepienie pochodzi z późnego XV w. Sklepiony krzyżowo chór posiada półokrągłą apsydę i jest oddzielony od hali ostrym łukiem triumfalnym. w przestrzeni chóru zachowały się dwie chrzcielnice, z których starsza, późnogotycka, posiada dodatkowo inskrypcję z datą 1744. Nad schodami, w łuku triumfalnym, umieszczono bogato zdobioną ambonę pochodzącą z drugiej połowy XVII w. Jej korpus pochodzi z drugiej połowy XVII w., baldachim umieszczono ok. 1730 r. Znajdujące się w zachodniej części empory organy z cynowymi piszczałkami zostały zbudowane w 1875 r. przez świdnicką firmę „Schlag und Söhne”. Posiadają one mechaniczną konstrukcję i fascynują swym dźwiękiem. Mimo tego obecność kalikantu nie powinna dziwić. Podczas mszy brzmią także młodsze trzy dzwony wydające tony f, as i b. Zachował się także dzwon z brązu (1869 r.), jednak ten musi być obsługiwany ręcznie. w 1981 r. odkryto w południowej części kościoła zamurowany w XIX w. gotycki portal ostrołukowy z wartościowymi elementami dekoracyjnymi. Pochodzi on z okresu przechodzenia w styl gotycki.

22

NEIBETALSTRASSE 59

Geöffnet 12:00 – 17:00.

Otwarty w godz. 12:00 – 17:00.

BIBLISCHES HAUS DOM BIBLIJNY

1570 wurde dieses Gebäude, das als eines der bedeutendsten deutschen Bürgerhäuser aus der Renaissancezeit gilt, von der Familie Heinze errichtet. Diese stammte aus Weimar und war u. a. im lukrativen Waidhandel tätig. Namensgebend stellen die straßenseitigen Fassadenreliefs Szenen aus dem Alten und aus dem Neuen Testament dar. Noch mittelalterlicher Bibelausdeutung verhaftet, ging man bei der Auswahl des Dargestellten davon aus, dass ein Ereignis des Alten Testaments vorausnahm, bzw. von einem solchen erfüllt wurde. So ist z. B. der Errichtung der ehernen Schlange die Kreuzigung Christi gegenübergestellt. Das Sitznischenportal hebt sich durch die flankierenden Säulen von den anderen Görlitzer Portalen dieses Typs ab. Der ehemals vorhandene Giebel fiel 1726 einem Stadtbrand zum Opfer. An der hofseitigen Fassade haben sich Reste einer Sgraffitogestaltung erhalten. Im Inneren zeigt das Biblische Haus typische Hallenhausstrukturen, dabei ist die schmale Zentralhalle von besonderer Schönheit. Ein prächtiger Renaissancesaal mit einer Holzbalkendecke befindet sich im ersten Zwischengeschoss. Die Deckenbalken sind ungewöhnlich dicht zueinander gelegt. Neben Akanthusranken schmücken unregelmäßig eingestreute Tierdarstellungen die Deckenfelder. Von einem Vorgängerbau stammt ein ungewöhnlicher, fast quadratischer Gewölberaum im Erdgeschoss. Dessen vier Kreuzgewölbe stützen sich in der Mitte auf einen aus Granit gefertigten Pfeiler mit achteckigem Grundriss.

Ten budynek, zaliczany do jednego z najważniejszych niemieckich domów mieszczańskich okresu renesansu, powstał w 1570 r. na zlecenie rodziny Heinze. Rodzina ta pochodziła z Weimaru i zajmowała się m.in. lukratywnym handlem urzędem barwierskim. Dom otrzymał swoją nazwę dzięki fasadzie, na której umieszczono reliefy ze scenami ze Starego i Nowego Testamentu. Wydarzenia biblijne zostały tu przedstawione w świetle jeszcze średniowiecznego ich rozumienia – to, co zdarzyło się w Starym Testamencie, miało swój odpowiednik w Nowym. Tak jest np. ze sceną ze spiżowym wężem, której analogię widziano w ukrzyżowaniu Jezusa.

Portal z niszami do siedzenia, przez umieszczone w nim flankowane kolumny, kontrastuje z innymi miejskimi portalami tego typu. Wcześniej istniejący szczyt dachowy uległ zniszczeniu podczas pożaru miasta w 1726 r. Na fasadzie dziedzińca zachowały się resztki sgraffito.

Wnętrze budynku posiada strukturę charakterystyczną dla domów halowych. Szczególnie warty uwagi jest piękny hol centralny. Na pierwszym półpiętrze znajduje się sypialnia, renesansowa sala z drewnianym sufitem, którego belki są ułożone w nietypowy sposób – bardzo blisko siebie. Sufit jest pomalowany w liście akantu i nieregularne wizerunki zwierząt. Z okresu poprzedzającego powstanie budynku w obecnej formie zachowało się pomieszczenie na parterze zbudowane na planie prawie doskonałego kwadratu. Jego sklepienia krzyżowe spoczywa na stojącej centralnie granitowej kolumnie ośmiokątnej.

NEIBSTRASSE 29

Geöffnet 10:00 – 18:00.

Otwarty w godz. 10:00 – 18:00.

23

BAROCKHAUS DOM CZYNSZOWY

Die große barocke Vierflügelanlage wurde nach dem zweiten großen Stadtbrand des 18. Jahrhunderts zwischen 1726 und 1729 errichtet. Bauherr war der Leinen- und Damastkaufmann Christian Ameiß. Die neunachsige Hauptfassade ist durch Pilaster, Putzspiegel und pointiert gesetzte Fensterbekrönungen gegliedert. Gestalterischer Mittelpunkt ist das bemerkenswerte Portal mit gesprengtem Giebel und Mittel-Kartusche. Es wird von zwei weiblichen allegorischen Figuren in liegender Pose bekrönt. Die schlichter gestaltete Seitenfront zur Weberstraße ist in 13 Achsen geteilt, wobei die erste und letzte sowie die drei mittleren Achsen durch Pilaster akzentuiert werden. Im Innenhof des weitläufigen Handelshauses befinden sich teils offene loggienartige Umgänge. Die Decken des Erdgeschosses sind eingewölbt, die der Obergeschosse stuckiert. In Anlehnung an seinen Namen ließ der Erbauer des Hauses an einer der prächtigen Stuckdecken im ersten Obergeschoss Ameisen antragen. 1803 erwarb der Stifter der Oberlausitzischen Gesellschaft der Wissenschaften, Karl Gottlob Anton, das Haus. Über dem Portal weist eine Tafelinschrift „In uno Museum Lusatae superioris literariae societatis“ auf den Sitz der Gesellschaft und die Nutzung als Museum hin. Nach der Sanierung beherbergt das Gebäude wieder das Kulturhistorische Museum und die Oberlausitzische Bibliothek der Wissenschaften.

Tę czteroskrzydłową barokową budowlę zbudowano po drugim osiemnastowiecznym pożarze miasta, pomiędzy 1726 a 1729 rokiem. Właścicielem budynku był handlarz płótnem i adamaszką Christian Ameiß. Forma głównej fasady jest scharakteryzowana przez pilastry, prostokątne pola tynkowane i akcentowane zwieńczeniami okien. Twórczym środkiem wyrazu jest także portal z przerwany naczółkiem trójkątnym i kartuszem. Zwieńczają go dwie figury alegoryczne, przedstawiające kobiety w pozycji leżącej. Skromny front od strony Weberstraße jest podzielony na trzynaście rzędów okien, gdzie pierwszy i ostatni, jak również trzy środkowe, są zaakcentowane przez pilastry. w dziedzińcu tego obszernego domu handlowego znajdują się częściowo otwarte krużganki przypominające loggie. Sklepienia występują na parterze, natomiast na piętrach sufitu zdobione są stiukami. w nawiązaniu do nazwiska właściciela znalazły się tam także przedstawienia mrówek (po niem. die Ameise). w roku 1803 budynek zakupił fundator Górnołużyckiego Stowarzyszenia Naukowego Karl Gottlob von Anton. Nad portalem umieszczono napis – In uno Museum Lusatae superioris literariae societatis – który wskazuje na to, iż budynek był siedzibą stowarzyszenia i znajdowało się w nim muzeum. Po renowacji budynek jest nadal wykorzystywany jako Muzeum Historyczno-Kulturalne oraz siedziba Górnołużyckiej Biblioteki Naukowej.

NEIBSTRASSE 30

Geöffnet von 10:00 – 14.00. Am Tag des offenen Denkmals beträgt der Eintritt in die Görlitzer Sammlungen 2 Euro.

Otwarty w godz. 10:00 – 14:00. W Dniu Otwartych Zabytków wstęp do Zbiorów wynosi 2 Euro.

NIKOLAITURM WIEŻA MIKOŁAJA

Die erste Nennung des Nikolaiturms ist aus dem Jahre 1348 überliefert, doch es wird vermutet, dass dieser schon vorher als Teil der Stadtbefestigung existierte. Der 45 m hohe Turm, der an manchen Stellen bis zu 2,86 m dicke Mauern besitzt, befindet sich in dem ältesten Teil der Stadt und grenzt direkt an das Nikolaiviertel. Er wurde im Zusammenhang mit einem Stadttor erbaut und war nur über die Stadtmauer und eine außen liegende Treppe begehbar. Dadurch hatte er für die Stadt eine schützende Funktion inne. Im Jahre 1556 wird noch berichtet, der Turm sei von einem hohen, steilen Helm bekrönt. Dieser wurde nach dem Brand im Jahre 1717 jedoch durch eine barocke Haube ersetzt. Bis zum Jahre 1747 war am Turm ein großes auf Holzbretter gemaltes Kruzifix angebracht, da hier vor einer Beerdigung Trauerzüge oder auch kurz vor seiner Hinrichtung der Delinquent die Stadt verließ. So stellte der Turm in gewisser Weise auch den Schwellpunkt zur Über-tretung ins Jenseits dar. Im Jahre 1752 wurde ein ebenerdiger Zugang angelegt, der eine bessere Erschließung des Turms ermöglichte. Im Jahre 1848 wurde das zum Turm gehörige Tor abgerissen, so-dass der Turm Anfang des 20. Jahrhun-derts seine schützende Funktion gänzlich verlor. Seit 1969 wurde der Turm von den Görlitzer Heimatforschern e. V. genutzt. In regelmäßigen Abständen wurden Aus-stellungen organisiert und die historische Sammlung der breiten Öffentlichkeit zugänglich gemacht. Somit hat der Turm heute in gewisser Weise seine schützen-de Funktion zurückerlangt, nur dass es sich heute um schützenswertes Kulturgut handelt.

O raz pierwszy nazwa Nikolaiturm pojawia się w przekazach z roku 1348, ale podejrzewa się, że istniała ona już wcześniej jako część fortyfikacji miasta. Wysoka na 45 metrów wieża, która posiada mury grube w niektórych miejscach na 2,86 m, znajduje się w najstarszej części miasta i graniczy bezpośrednio z dzielnicą Nikolaiviertel. Została ona wybudowana w związku z bramą miejską i można było wejść na nią tylko poprzez mury miejskie i zewnętrzne schody. Poprzez to wypeł-niała ona dla miasta funkcję ochronną. W relacji z roku 1556 podano, że wieża została zwieńczona wysoką stromą kopułą. Po pożarze w roku 1917 kopuła ta została zastąpiona kopułą barokową. Do roku 1747 do wieży przymocowany był duży, namalowany na drewnianych deskach krucyfiks, ponieważ orszaki żałobne przed pogrzebem jak też delikwenci na krótko przed strace-niem tędy opuszczali miasto. Wieża była pewnego rodzaju progiem dla wyruszających w zaświaty. W roku 1752 wykonano dostęp do wieży z poziomu ziemi, co umożliwiała lepsze jej zago-spodarowanie. W roku 1848 zburzono przynależną do wieży bramę, tak, że wieża na początku XX wieku utraciła całkowicie swoją funkcję ochronną. Od roku 1969 wieża użytkowana jest przez stowarzyszenie Görlitzer Heimatfor-schern e.V. W regularnych odstępach organizowane są wystawy udostęp-niające historyczne zbiory szerokiej publiczności. Tym samym wieża w pewnym sensie odzyskała dzisiaj swoją ochronną funkcję, z tym że obecnie służy ochronie dóbr kultury.

NIKOLAISTRABE

Geöffnet 10:00 – 18:00. Die Führungen finden immer zur vollen Stunde von 10.00 – 16.00 Uhr statt und kosten: Erw. 4 €, Kinder 6 – 14 Jahre 2 €, die Teilnehmerzahl ist auf max. 10 Personen beschränkt.

Otwarty w godz. 10:00 – 18:00. Orowadzenia po Wieży Mikołaja odbywają o pełnej godzinie i są płatne w wys. 4 Euro dla dorosłych i 2 Euro dla dzieci.

25

SCHWIBBOGENHAUS WANDMALEREIEN MALOWIDŁO ŚCIENNE

Im ersten Obergeschoss des Gebäudes wurden 2010 bei Befunduntersuchungen großflächige Wandmalereien gefunden und in den Folgemonaten freigelegt und restauriert. Die Qualität des Erhaltungszustandes und die besonderen Bildnisinhalte stellen einen für Sachsen äußerst bedeutsamen Fund dar.

Na pierwszym piętrze budynku w trakcie prac badawczych w roku 2010 odnaleziono malowidła ściennie o dużej powierzchni, które w następnych miesiącach odkryto i odrestaurowano. Zachowany stan i szczególnie treść obrazów oznaczają dla Saksonii odkrycie o nadzwyczajnym znaczeniu.

OBERMARKT 34

Der Saal kann ausschließlich bei einer Führung um 11:30 **besichtigt werden**. Die Personenanzahl ist auf 15 begrenzt. Voranmeldung unter denkmaltag@goerlitz.de

Salę można zwiedzać tylko w ramach oprowadzenia o godz. 11:30. Ograniczona liczba osób do 15. Wcześniejsze zgłoszenie na e-mail: denkmaltag@goerlitz.de

Neben der reichen Dekorationsmalerei der Wand- und Fensterpfeiler beinhaltet die Malerei zwei große Bildnisse und zwei Personengalerien.

Das Wandbild in der rechten Wandnische ist eine Darstellung des Themas „Gesetz und Gnade“. Lucas Cranach d. Ä. schuf ab 1529 Zeichnungen, Grafiken und Votivtafeln mit diesem Bildthema. Schnell verbreitete sich das Bild in Deutschland im Zuge der Reformation und wurde vielfach kopiert. Zu diesen Kopien ist auch das Görlitzer Wandbild zu zählen. Der Görlitzer Maler ist unbekannt.

Die darunter befindliche Personengalerie folgt einem Holzschnitt von Erhard Schoen, der 1531 das Werk „Die neun treuesten heidnischen Frauen“ schuf. Fünf dieser Frauenbildnisse sind mit den entsprechenden Attributen in der Görlitzer Galerie dargestellt: Admete, Arthimesia, Lucretia, Thisbe und Yppo.

Das Wandbild der linken Nische zeigt Szenen aus der Abrahamgeschichte mit den Figuren des Abraham, Isaak, Hagar und Ismael. Die Personengalerie darunter zeigt eine Herrscherversammlung mit den Bildnissen des Sächsischen Kurfürsten Friedrich der Weise, Kaiser Karl V., seine Gattin Isabella von Portugal, König Ferdinand I. von Böhmen und Ungarn und dessen Gattin Anna von Böhmen und Ungarn.

Das Schwibbogenhaus wurde 1533 als Erweiterungsbau des Haupthauses Brüderstraße 18 von Jeronymus Schneider erbaut. Dessen Bruder, der Bürgermeister Franz Schneider, empfing König Ferdinand I. 1538 in Görlitz. Es wird davon ausgegangen, dass die Malerei zeitgleich mit der Errichtung des Hauses oder unmittelbar danach entstanden ist. Der Raum diente offenbar als Festraum für besondere Anlässe.

Oprócz bogatego malarstwa dekoracyjnego na filarach ściennych i okiennych są też dwa duże obrazy i galeria postaci.

Obraz ścienny w prawej niszy ściany przedstawia temat Lucas Cranach Starszy tworzył od 1529 r. rysunki, grafiki i tablice wotywne związane z tym tematem. Obraz szybko rozprzestrzenił się po Niemczech w okresie reformacji i został wielokrotnie skopiowany. Do tych kopii należy też zaliczyć görlitzki obraz ścienny. Görlitzki malarz jest nieznany. Znajdująca się poniżej galeria postaci ma pierwowzór w drzeworycie Erharda Schoena, który w roku 1531 stworzył dzieło „Dziewięć najwierniejszych pogańskich panien“. Pięć z pośród tych postaci kobiet przedstawionych jest z odpowiednimi atrybutami w görlitzkiej galerii: Admete, Arthimesia; Lucretia, Thisbe i Yppo. Obraz ścienny w lewej niszy przedstawia sceny z historii Abrahama z postaciami Abrahama, Izaaka, Hagar i Ismaela. Galeria postaci poniżej przedstawia zjazd władców w osobach saksońskiego księcia elektora Fryderyka Mądrego, cesarza Karola V, jego małżonki Izabeli Portugalskiej, króla Czech i Węgier Ferdynanda i i jego żony Anny Czesko-Węgierskiej.

Dom z przyporami łukowymi został wybudowany w roku 1533 przez Jeronymusa Schneidera jako rozbudowa budynku głównego. Jego brat, Burmistrz Franz Schneider, podejmował w Görlitz w roku 1538 króla Ferdynanda I. Zakłada się, że malowidła powstały w tym samym czasie, w którym wznoszony był budynek, bądź bezpośrednio po tym. Pomieszczenie służyło widocznie jako sala, w której odbywały się uroczystości ze szczególnych okazji.

EHEMALIGE SYNAGOGUE DAWNA SYNAGOGA

Von 1909 bis 1911 erfolgte der Bau der Synagoge nach Plänen der international tätigen Dresdner Architekten William Lossow und Max Hans Kühne. Damit erhielt die niederschlesische synagogale Gemeinde in Görlitz ein wichtiges Zentrum. Das Baugelände stiftete der damalige Vorsitzende des jüdischen Gemeindevorstands Dr. Emanuel Alexander-Katz. Maßgeblich finanziert wurde der Bau durch Stiftungen von Ephraim und Louis Friedländer. Die Grundform der Synagoge bildet ein durch eine turmartige Erhöhung betonter Zentralbau. Ein vorgelagerter Eingangsbereich wird durch einen Portikus akzentuiert. Im Inneren besitzt der Zentralraum eine ringförmig angelegte Empore. Durchbrochen wird diese durch die mit Marmor ausgestaltete Thora-Nische. Eine kreisrunde flachgewölbte Decke

Budowę synagogi przeprowadzono w latach 1909/11 wg planów drezdeńskich architektów o międzynarodowej sławie: Williama Losowa i Maxa Hansa Kühne. Dzięki temu gmina żydowska Görlitz stała się ważnym dolnołużyckim centrum żydowskim. Miejsce na budynek подарował ówczesny przewodniczący rady gminy dr Emanuel Alexander-Katz. Jednak decydująca dla istnienia świątyni kwota wpłynęła od Fundacji im. Ephraima i Louisa Friedländerów. Głównym elementem budynku synagogi jest wieżopodobne wywyższenie budowli centralnej, z umiejscowionym przed nią wejściem. Ono natomiast jest silnie akcentowane przez portyk. We wnętrzu znajduje się okrągła empora, która została przełamana przez marmurową niszę

OTTO-MÜLLER-STRASSE 3

Geöffnet 10:00 – 14.00.

Regulärer Eintritt: 5 € normal, 3,50 € ermäßigt.

Otwarty w godz. 10:00 – 14:00.

Wstęp: 5 euro bilet normalny, 3,50 euro ulgowy.

mit vergoldeten Stuckreliefs bekrönt den Raum. Durch den Eingangsbereich wird über die beiden Langseiten die Frauenempore erschlossen. Die Fassade ist im Reformstil mit klarer geometrischer Gliederung und zurückhaltenden Schmuckformen gestaltet. Sie wird durch den Turm dominiert, der mit einer gestuften Haube abgeschlossen wird.

Nachdem der Bau die Pogromnacht 1938 glimpflich überstanden hatte, verfiel er in den folgenden Jahrzehnten. Nach umfangreichen Sicherungsmaßnahmen in den 1990er-Jahren und weiteren Maßnahmen in den letzten Jahren, kann die ehemalige Synagoge wieder für kulturelle Veranstaltungen genutzt werden.

na Torę. Kolisty, płasko sklepiony sufit, z połączanymi gipsowymi reliefami, zamyka przestrzeń świątyni.

Fasada budynku utrzymana jest w stylu reformowanym, z geometrycznymi, skromnymi zdobieniami. Jej wygląd charakteryzuje wieża z podzieloną kopułą.

Po tym, jak budynek bez większych szkód przetrwał noc pogromu Żydów w 1938 r., w następnych dekadach popadł w ruinę. Po szeroko zakrojonych pracach renowacyjnych w latach 90. XX w., dawna synagoga może być wykorzystywana dla celów kulturalnych.

FABRIK FABRYKA

Die Wurzeln des heutigen Unternehmens reichen bis ins Jahr 1878 zurück, als Richard Raupach mit seinen Entwicklungen den Grundstein für die Keramikindustrie im sächsischen Görlitz legte. Raupach erkannte rechtzeitig die Bedürfnisse der Abnehmer in der Tonindustrie und konstruierte wertvolle Spezialmaschinen für die Ziegel- und Dachziegelindustrie. Dazu gehörten unter anderem Kastenbeschicker, Tiefmuldenförderkette, Tonreiniger sowie eine Spezial-Dachsteinpresse mit Rückführungsschnecke. Das Werk zwischen Pomologischer Garten- und Zittauer Straße entstand ab 1884. Nach der Enteignung der Firma Richard Raupach im Jahr 1948 und der anschließenden Verstaatlichung zum volkseigenen Betrieb firmierte das Unternehmen unter dem

Początki dzisiejszego przedsiębiorstwa sięgają roku 1878, kiedy to Richard Raupach swoją działalnością położył podwaliny pod przemysł ceramiczny w saksońskim Görlitz. W porę dostrzegł potrzeby odbiorców w branży ceramicznej i skonstruował cenione specjalistyczne maszyny do produkcji cegieł i dachówek. Wśród nich znalazły się zasilacz skrzyniowy, przenośnik rynnowo-łańcuchowy, czyszczarka do gliny oraz specjalna prasa do dachówek ze ślimakiem zwrotnym. Zakład, usytuowany między Pomologischer Garten- i Zittauer Straße, powstawał od roku 1884. Po uwłaszczeniu firmy Richard Raupach w 1948 roku i jej nacjonalizacji, przedsiębiorstwo funkcjonowało pod nazwą VEB Keramikmaschinen Görlitz (KEMA). W Niemieckiej

POMOLOGISCHE GARTENSTRASSE 17, 19

In der Spielzeit 2024/2025 diente das Gelände als Aufführungsstätte des invasiven Theaterstücks GETSBY! in Anlehnung F. Scott Fitzgeralds Roman „Der große Gatsby“. Es werde Führungen hinter die Kulissen angeboten.
Geöffnet 10:00 – 18:00

W sezonie teatralnym 2024/2025 teren ten posłużył jako miejsce immersyjnego spektaklu GETSBY! na podstawie powieści F. Scotta Fitzgeralda „Wielki Gatsby”.
Oferowane są oprowadzenia za kulisy.
Otwarta w godz. 10:00 – 18:00

Namen VEB Keramikmaschinen Görlitz (KEMA). Der volkseigene Betrieb wurde innerhalb der DDR und des Rates für gegenseitige Wirtschaftshilfe (RGW) zum führenden Hersteller von Keramikmaschinen.

Ab den 1980er Jahren konzentrierte man sich zunehmend auf den Bereich der technischen Keramik. Mit wachsenden Anforderungen an keramische Produkte war es notwendig, Maschinen für höhere Pressdrücke zu entwickeln. Mit der Weiterentwicklung technischer Isolatoren sowie ersten Anwendungen im nichtkeramischen Bereich entstand eine neue Generation von Extrudern, die für die Extrusion bis 100 bar geeignet waren.

Mit der politischen Wende 1989/1990 kamen große Veränderungen auf das Werk zu. Der volkseigene Betrieb wurde 1990 wieder in Privateigentum überführt.

Die Zeit zwischen 1990 und 2012 war geprägt durch wechselnde Eigentümer und damit verbundene wirtschaftliche Schwierigkeiten. (Q: www.ect-kema.de; 2025)

Republike Demokratycznej oraz na obszarze Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG) stało się ono wiodącym producentem maszyn ceramicznych. Od lat 80. XX wieku coraz bardziej koncentrowano się na dziedzinie ceramiki technicznej. Wraz ze wzrostem wymagań dotyczących produktów ceramicznych konieczne stało się opracowanie maszyn do prasowania pod wyższymi ciśnieniami. Wraz z rozwojem technicznych izolatorów oraz pierwszych zastosowań w dziedzinie nieceramicznej powstała nowa generacja wyciskarek, przystosowanych do wyciskania przy ciśnieniu do 100 barów.

Wraz z przełomem politycznym w 1989/1990 roku, w fabryce nastąpiły istotne zmiany. Przedsiębiorstwo państwowe zostało sprywatyzowane w 1990 roku.

Okres od 1990 do 2012 roku charakteryzował się częstymi zmianami właścicieli oraz związanymi z tym trudnościami gospodarczymi. (Źródło: www.ect-kema.de; 2025)

KAISERTRUTZ BARBAKAN KAISERTRUTZ

Mit dem Bau der größten der Görlitzer Bastionen wurde 1490 begonnen. Seit der Belagerung der von Schweden besetzten Stadt durch kaiserliche Truppen im Jahr 1641 trägt sie ihren heute noch gebräuchlichen Namen. Ursprünglich wurde der spätgotische Bau „das Rondell“ oder „die große Bastei am Budissiner Tore“ genannt. Wer aus Richtung Westen in die Stadt gelangen wollte, musste den mit Kanonen besetzten Kaisertrutz passieren, um über eine Rampe mit Zugbrücke durch die Zingelmauer endlich zum inneren Stadttor zu gelangen. Die äußere Ringmauer des Gebäudes trägt den – früher hölzernen – Wehgang und ist auf der stadtabgewandten Seite mehr als doppelt so stark wie auf der stadtzugewandten. Das oberste Geschoss wurde erst 1850 aufgesetzt, während gleichzeitig das einstige mit Kanonenschießscharten ausgestattete Erdgeschoss zugeschüttet wurde – Mitte der 1990er Jahre hat man es wieder freigelegt. Zwischen 1848 und 1850 wurden die beiden Ecktürme und ihre Flügelbauten sowie der zwischen ihnen eingespannte Portikus errichtet. Der alte Turm bekam anstelle der Renaissancehaube ein neugotisches Obergeschoss mit Zinnenbesatz. Seit 1932 beherbergt das Gebäude die Städtischen Kunstsammlungen, seit 1998 einen Teil der Städtischen Sammlungen für Geschichte und Kultur.

W 1490 r. rozpoczęto budowę największego bastionu Görlitz. Obecna nazwa (Cesarska ofensywa) pochodzi z czasu pobytu w mieście Szwedów i oblężenia miasta przez wojska cesarskie i saksońskie. Początkowo gotycka budowla była zwana „Rondlem” lub „Wielką basztą przy Bramie Budziszyńskiej”. Ten, kto chciał przybyć do Görlitz od strony zachodniej, musiał minąć Kaisertrutz z armatami, przejść rampę i przez most zwodzony, zewnętrzne mury warowne oraz bramę, by w końcu dotrzeć do śródmieścia. Zewnętrzny mur okalający budowlę posiadał chodnik ze strzelnicami (wcześniej drewniany) i jest po stronie zachodniej mocniejszy aniżeli po stronie miasta (więcej niż dwukrotnie). Najwyższe piętro powstało w 1850 r. w tym samym czasie dawny parter, w którym także znajdowały się otwory strzeleckie, został zasypany. Jednak w połowie lat 90-tych XX wieku został ponownie udostępniony. Pomiędzy 1848 a 1850 r. zbudowano portyk z dwiema narożnymi wieżami. Stara wieża otrzymała neogotyckie piętro, a na miejsce renesansowej kopuły otrzymała nową, blankowaną. Od 1932 r. znajdują się w budynku zbiory dzieł sztuki, od 1998 część Miejskich Zbiorów dzieł Historycznych i Kulturalnych.

PLATZ DES 17. JUNI 1

Geöffnet 10:00 – 18.00. Am Tag des offenen Denkmals beträgt der Eintritt in die Görlitzer Sammlungen 2 Euro.

Otwarty w godz. 10:00 – 18:00. W Dzień Otwartych Zabytków wstęp do Miejskich Zbiorów wynosi 2 Euro.

29

REICHENBACHER TURM WIEŻA REICHENBACH

Der Reichenbacher Turm ist einer der ehemals vier Haupttürme von Görlitz. Sie flankierten die Stadtmauer und besaßen mächtige Toranlagen. Die weiteren Türme sind der Nikolaiturm, der Frauenturm und der Neißeturm. Letzterer ist heute nicht mehr erhalten, da er 1836 dem Straßenausbau weichen musste.

Der Reichenbacher Turm, der höchste Wehrturm in Görlitz, wird um 1376 erstmalig erwähnt. 1485 erfolgte ein Umbau des Turms in seine heutige Gestalt. Damals wurde er mit einer hohen Spitze versehen, die 1736 gegen die heute noch erhaltene barocke Haube ausgetauscht wurde. Aus dem Jahr 1490 ist der Bau des sogenannten Kaisertrutzes, der Bastei, überliefert. Er lag vor der äußeren Stadtmauer und war durch zwei Schildmauern, die quer durch den Zwinger liefen, mit dem Turmbereich verbunden. Eine der Schildmauern stieß an die Westseite des Turms. Spuren davon sind heute noch im Mauerwerk ablesbar. 1869, nachdem die Stadtmauer an dieser Stelle bereits 1848 beseitigt worden war, schuf man den heutigen Durchgang im Erdgeschoss.

Der Turm besitzt einen zweigeteilten Aufbau, bestehend aus einem unteren Geschoss auf quadratischem Grundriss, das im oberen Abschluss mittels eines umlaufenden Rundbogenfrieses in einen oktogonalen Wehrgang übergeht. Darüber erhebt sich leicht eingeschnürt der runde Turmaufsatz von 1485, der als oberen Abschluss einen runden Wehrgang auf einem Spitzbogenfries aufweist. Er schließt mit der genannten barocken Haube.

Wieża Reichenbach jest jedną z czterech głównych wież Görlitz. Zamykały one mury miejskie i posiadały potężne bramy. Inne wieże to wieża Mikołajska, Mariacka i Nyska. Ta ostatnia obecnie już nie istnieje, musiała ustąpić miejsca wybudowanej w roku 1836 ulicy.

Wieża Reichenbach, najwyższa w Görlitz, została po raz pierwszy wymieniona w dokumencie z 1376 r. w 1485 r. przeprowadzono przebudowę obiektu, który uzyskał swój obecny wygląd. Wcześniej wieża otrzymała wysoki hełm, który w 1736 r. wymieniono na barokowy. Z roku 1490 pochodzi wzmianka, iż powstał barbakan Kaisertrutz, leżący poza zewnętrznymi murami miasta. Był on połączony z wieżą dwoma murami tarczowymi przebiegającymi przez międzymurze. Jeden z tych murów łączył się z wieżą od strony zachodniej. Ślady tego wciąż można oglądać. Po wyburzeniu w tym miejscu murów miejskich w 1869 r. powstało przejście na parterze.

Wieża posiada dwuczęściową strukturę, na którą składa się kwadratowa część dolna przechodząca dzięki otaczającemu fryzowi o okrągłych łukach w oktogonalne przejście warowniczce. Powyżej wznosi się trochę węższa, cylindryczna część wieży z roku 1485, która zamknięta jest okrągłym przejściem zwieńczonym hełmem.

PLATZ DES 17. JUNI

Geöffnet 10:00 – 18.00. Am Tag des offenen Denkmals beträgt der Eintritt in die Görlitzer Sammlungen 2 Euro.

Otwarty w godz. 10:00 – 18:00. W Dzień Otwartych Zabytków wstęp do Miejskich Zbiorów wynosi 2 euro.

30

WOHNHAUS KAMIENICA

Überraschendes kam bei der 2022 durchgeführten Putzbefunduntersuchung zu Tage. Das äußerlich schlichte Haus Steinweg 1 überstand die Verwüstungen der Nikolaivorstadt im Dreißigjährigen Krieg besser als angenommen. So befinden sich auf der Rückseite Putzflächen aus dem 16. Jahrhundert. Im Inneren entdeckte man eine zugesetzte Nische mit Segmentbogen aus der selben Zeit mit Resten hochwertiger Malereifragmente – ein Hinweis, dass es sich hier um einen repräsentativen Saal gehandelt haben muss.

Zaskakującego odkrycia dokonano podczas przeprowadzania badań tynku w 2022r. Skromny na zewnątrz budynek przy Steinweg 1 przetrwał zniszczenia Przedmieścia Mikołajskiego podczas Wojny Trzydziestoletniej w lepszym niż przypuszczano stanie. Na jego tylnej stronie znajdują się tynki z XVI. w. Wewnątrz odkryto niszę z łukiem segmentowym z tego samego okresu z pozostałościami cennych fragmentów malowideł wskazujących na reprezentacyjny charakter sali.

STEINWEG 1

Geöffnet 10:00 – 18:00.
Für Kaffee ist gesorgt.

Otwarty w godz. 10:00 – 18:00.

HEILIG-KREUZ-KIRCHE KOŚCIÓŁ ŚW. KRZYŻA

Die 1853 geweihte Kirche an der Struvestraße entstand für die erste nach der Reformation neu gegründete katholische Gemeinde in Görlitz nach den Plänen des Architekten August Soller. Dieser stand unter dem Einfluss Schinkels und schuf eine Reihe kirchlicher Bauten mit dem Hauptwerk St. Michael in Berlin. Die aus Bruchstein errichtete Heilig-Kreuz-Kirche wurde als dreischiffiger Hallenbau konstruiert und ist sowohl im Außenbau als auch im Innenraum dem Rundbogenstil der Romanik verpflichtet. Eine Besonderheit stellt die Südausrichtung des Altars aufgrund der Geländebeschaffenheit dar. Der Innenraum präsentiert sich in schlichter Ausgestaltung; besonders die Rundbogenfenster mit farbiger Bleiverglasung ziehen die Aufmerksamkeit auf sich. Die Giebelfront zur Struvestraße wird durch ein großes Rundfenster sowie Eckstrebebepfeiler mit aufsitzenden Fialen und einem turmartigen Dachreiter betont. Die Vorhalle mit aufgeputzten Quadern wurde 1893 angebaut. Auch erwähnenswert sind die parkähnliche Gartenanlage im Stil des 19. Jahrhunderts mit altem Baumbestand sowie die restaurierte schmiedeeiserne Einfriedung. 1992 bis 1995 erfolgten umfangreiche Sanierungsmaßnahmen. Die sichtbare Innengestaltung geht auf die letzte Instandsetzung 2018 zurück.

Kościół (poświęcony w 1853 i zbudowany wg planów Augusta Sollera) jest świątynią należącą do pierwszej poreformacyjnej parafii katolickiej Görlitz. Architekt tworzył pod wpływem Schinkla i jest autorem szeregu innych budowli sakralnych, z kościołem św. Michała w Berlinie na czele. Kościół Świętego Krzyża, zbudowany z kamienia łamanego, został zaprojektowany jako trójnawowa świątynia halowa, a jej wygląd zewnętrzny (jak i wnętrze) nawiązują do romanizującego stylu krągłolukowego. Osobliwością jest skierowanie ołtarza, ze względu na ukształtowanie terenu, w stronę południową. Wewnątrz to skromna świątynia. Najciekawsze jest okno łukowe, które zwraca na siebie uwagę wieloma kolorami. Fronton od strony Struvestraße charakteryzuje duże okno okrągłe, podporowe filary narożne z osadzonymi na nich fialami oraz imitująca wieżę sygnaturka. Westybul z otynkowanymi ciosami powstał w 1893 r. Warty uwagi jest utrzymany w XIX-wiecznym stylu, podobny do parku, przykościelny skwer a także odrestaurowane, żelazne ogrodzenie.

STRUVESTRASSE 19

Geöffnet 14:00 – 18:00.

Otwarty w godz. 14:00 – 18:00.

EHEM. RATSWAAGE DAWNA WAGA

Als Karl IV. 1377 die Landvogtei Görlitz zum Herzogtum erhob, setzte er seinen Sohn Johann (1370-1396) als Herzog ein. Dieser erteilte 1384 der Stadt das Wiegerecht – ein nur selten erlassenes Privileg, das die Stadt ermächtigte, an einer Stadtwaaage die eingeführten Güter abzuwiegen. Da standardisierte Gewichtsgrößen noch fehlten, sollte auf diese Weise Betrug verhindert werden. Das von den Händlern für das Wiegen zu zahlende Waagegeld brachte zusätzliche Einnahmen. In einer Zeit der wirtschaftlichen Blüte entstand 1453 auf dem Untermarkt, dem Haupthandelsplatz der Stadt, die Waage – damals ein noch freistehender, eingeschossiger Bau. Um 1600 wurde dieses Gebäude um drei Geschosse erhöht, die an den breiten, ornamentierten Fensterrahmen erkennbar sind. Die zu dieser Erweiterung ebenfalls gehörenden Dreiviertelsäulen ummanteln den spätgotischen Ursprungsbau. Über ihren ionischen Kapitellen sind 18 Konsolen mit Portraitbüsten angebracht, unter denen sich die in zeitgenössische Kleidung gewandten Figuren eines Ratsherren, eines Narren und eines Liebespaares finden. Von besonderer Bedeutung sind die Portraits des mit einem Gewicht dargestellten Waagemeisters Andreas Alert, des durch seine Kelle identifizierbaren Maurermeisters Elias Ebermann und schließlich des mit einem Zirkel ausgestatteten Baumeisters Jonas Roskopf. Dieser entstammte der auf Wendel Roskopf d. Ä. zurückgehenden Baumeisterfamilie, die das Görlitzer Altstadtbild im 16. Jahrhundert wesentlich prägte. Die Görlitzer Waage, die bis ins frühe 19. Jahrhundert auch zur Steuereinnahme genutzt wurde, verlor ihre Funktion, nachdem überregional einheitliche Maße eingeführt worden waren und das Privileg des Wiegerechtes erlosch.

Gdy Karol IV podniósł gród ziemski Görlitz do stanu księstwa w 1377r., ustanowił swego syna Jana (1370 – 1396r) księciem. Ten nadał miastu w 1384r. prawo ważenia – rzadko przyznawany przywilej, który upoważniał miasto do ważenia wwożonych towarów na wadze miejskiej. Jako że nie było jeszcze gramatur standaryzowanej wielkości, miało to w ten sposób zapobiec oszustwom. Odpłatność za ważenie, uiszczana przez handlarzy, przynosiła miastu dodatkowe dochody. w czasie rozkwitu gospodarczego powstała w 1453r. na Untermarkt, głównym placu handlowym miasta, waga – wtedy jeszcze wolnostojący, jednopiętrowy budynek. w 1600r. podwyższono budynek o trzy kondygnacje, rozpoznawalne po szerokich, ornamentowanych ościeżnicach. Do tego powiększenia należące słupy dziewiątki (cegła) licują późnogotycką budowę pierwotną. Nad jońskimi kolumnami umieszczono 18 wsporników z rzeźbami, w ich gronie znajdują się popiersia odziane w stroje współczesne, np. błazna, rajca i pary zakochanych. Szczególne znaczenie mają portrety przedstawiające mistrza wagi Andreasa Alerta z odważnikami, mistrza murarki Eliasza Ebermanna, którego rozpoznajemy po kielni murarskiej oraz budowniczego z cyrklem Jonasa Roskopfa. Z tej rodziny budowniczych wywodził się Wendel Roskopf Starszy, który w dużej mierze przyczynił się do wizerunku starego miasta Görlitz XVI wieku. Waga w Görlitz, która służyła także do poboru podatków do wczesnego XIX wieku, straciła swoją funkcję po tym jak wprowadzono ponadregionalnie jednolite miary, a przywilej prawa ważenia wygasł.

33

UNTERMARKT 14

Geöffnet 12:00 – 18:00.

Otwarty w godz. 12:00 – 18:00.

BÜRGERHAUS DOM MIESZCZAŃSKI

Zum Untermarkt gerichtet, erhebt sich über zwei spitzbogigen Arkaden eine zweigeschossige Fassade aus dem Jahr 1538, die typische Kennzeichen der Frührenaissance in Görlitz aufweist. Die jeweils zu Paaren angeordneten Fenster besitzen profilierte Sandsteingewände und sind mit Hilfe von durchlaufenden Gesimsen über die gesamte Hausbreite zu Bändern zusammengefasst. Die Brüstungsbereiche sind mit grauem Spritzputz versehen. Jedoch verbinden im regelmäßigen Abstand Lisenen die Sandsteingliederung der beiden Obergeschosse. Hierdurch entsteht eine Rasterstruktur, wie sie auch bei anderen Gebäuden dieser Zeit beobachtet werden kann. Das Mansarddach ist in barocker Zeit an die Stelle eines ursprünglichen Giebels getreten. Im Erdgeschoss wurden bei den jüngsten Sanierungsarbeiten Fragmente einer gotischen Fassadengestaltung als archäologische Fenster belassen. Auch im Innern des ehemaligen Brauhofes haben sich viele mittelalterliche Spuren erhalten. Neben der spätgotischen Hallenhausstruktur, wie sie in Görlitz noch bei vielen Gebäuden angetroffen werden kann, ist hier vor allem die Zentralhalle zu nennen, die zu den ältesten Räumen ihrer Art zählt. Sie besitzt ein Kreuzrippengewölbe, das noch aus der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts stammt. Das Portal wurde erst in den 1970er-Jahren aus Pulsnitz hierher gebracht.

Na Rynku Dolnym, ponad dwiema ostrołukowymi arkadami, wznosi się dwupiętrowa fasada domu wybudowanego w 1538 r., będącego typowym przykładem wczesnego renesansu w Görlitz: pary okien posiadają profilowane rozglifienia z piaskowca i na całej szerokości tworzą wraz z gzymsami charakterystyczne ciągi. Mury podokienne ozdobiono ziarnistym, szarym tynkiem. Jednak lizeny łączą oba elementy dekoracyjne. Dzięki temu powstaje struktura siatkowana, którą można obserwować w innych budynkach tego okresu. Na miejscu wczesnego szczytu znajduje się obecnie barokowy dach mansardowy.

Na parterze prezentowane są odkryte w trakcie ostatnich prac restauratorskich fragmenty gotyckiego wystroju fasady. Także we wnętrzu tego budynku, w którym warzono piwo, zachowały się średniowieczne ślady. Obok późnogotyckiej struktury domu halowego, jakich jest wiele w Görlitz, warto zwrócić uwagę na hol centralny, zaliczany do najstarszych obiektów tego typu w mieście. Posiada sklepienie żebrowo-krzyżowe (druga połowa XV w.). Portal pochodzi z Pulsnitz i został tu umieszczony dopiero w latach 70-tych XX w.

UNTERMARKT 4

Geöffnet 10:00 - 17:00.

Es werden Präsentationen gezeigt zur Sanierung des Goldenen Baums und des Schönhofs zum Schlesischen Museum mit vielen Bildern von einst und heute. Sitzmöglichkeiten sind vorhanden.

Otwarty w godz. 10:00 - 17:00.

HOFFNUNGSKIRCHE KOŚCIÓŁ NADZIEI

Die Bauhülle des Gotteshauses ist als Kopie der ehemaligen Kirche des Dorfes Deutsch Ossig errichtet worden. Sie musste, wie das gesamte Dorf, dem Braunkohletagebau für das Kraftwerk Hagenwerder weichen. Verschiedene Elemente, wie der Dachstuhl, Sandsteingewände, die Türen und Teile der Gewölbeausmalung wurden in der Hoffnungskirche wiederverwendet. 1992 war Baubeginn, die Rohbaufertigstellung Ende 1993.

Mury kościoła wzniesiono jako kopię kościoła wiejskiego w Deutsch Ossig. Musiał on, jak i cała wieś, zostać usunięty ze względu na rozbudowującą się w pobliżu kopalnię odkrywkową Hagenwerder. w nowej świątyni wiele elementów, jak np. konstrukcja dachu, ościeża z piaskowca i drzwi, części malowideł zdobiących sklepienia były wielokrotnie zmieniane. Budowę rozpoczęto w 1992, a kościół w stanie surowym był gotów w końcu 1993 r.

35

VON-RODEWITZ-WEG 3

Geöffnet 11:00 – 18:00.

Otwarty w godz. 11:00 – 18:00

Der Innenausbau war bis Dezember 1996 so weit fortgeschritten, dass das Gebäude zur Nutzung für Gottesdienste und andere Veranstaltungen freigegeben werden konnte. Kirchweih war am Pfingstmontag 1998.

Auch das gesamte barocke Interieur konnte dank der Bemühungen des Instituts für Denkmalpflege Dresden und des Bauamts des Konsistoriums des Görlitzer Kirchengebiets in Deutsch Ossig aus- und in Königshufen wieder eingebaut werden. Der Altar ist ein Werk von Kaspar Gottlob von Rodewitz, der auch den Altar der Dreifaltigkeitskirche und das Portal der Börse auf dem Untermarkt schuf. Im Innenraum sind darüber hinaus vor allem das prächtige Deckengemälde im Rokoko-Stil sowie der regionaltypische Taufengel hervorzuheben, der auch von Rodewitz stammt. Die aufwendigen Emporenbrüstungen sowie der prächtige Orgelprospekt tragen ebenfalls zum reichen Gesamteindruck des Innenraums bei. Die rechts und links neben dem Altar errichteten Patronatslogen mit vergoldetem Schnitzwerk zeugen vom Wohlstand der Deutsch Ossiger Grundherren.

Wnętrze było do grudnia 1996 r. już w tak dobrym stanie, że można w nim było odprawiać msze oraz inne uroczystości. Poświęcenie odbyło się w poniedziałek po Zielonych Świątkach 1998 r.

Dzięki pomocy Instytutu Ochrony Zabytków w Dreźnie i Urzędowi Budownictwa Konsystorium Görlitz udało się przenieść barokowy inwentarz kościoła z Deutsch Ossig do Königshufen. Ołtarz jest dziełem Kaspara Gottloba von Rodewitz, spod którego dłuta wyszedł także ołtarz w kościele Trójcy św. i portal Giełdy przy Untermarkt. We wnętrzu znajdują się także, poza innymi eksponatami, świetne rokokowe malunki sklepień oraz typowe dla regionu anioły chrzcielne (także wykonane przez von Rodewitza). Wystawne balustrady empor i prospekt organowy wzmacniają ogólne wrażenie. Po prawej i lewej stronie ołtarza znajdują się łoża dobroczyńców kościoła. Są one bogato rzeźbione i wskazują na zamożność mieszkańców Deutsch Ossig.

HAUS DER JUGEND DOM MŁODZIEŻY

Das Gebäude befindet sich auf einem ca. 23.000 qm großen Grundstück und besteht aus einem zweigeschossigen, parallel zur Straße stehenden Vorderhaus und einem rechtwinklig dazu angeordneten Saal mit Mittelschiff und zwei Seitenschiffen und mit den Dachkonstruktionen aus Holz. Das Gebäude ist zentral gelegen und hat Straßenbahn- und Bushaltestelle in unmittelbarer Nähe. Das Objekt ist eingetragenes Kulturdenkmal des Freistaates Sachsen mit der Kurzbeschreibung: „Schützenhaus, mit Saalanbau und Garten“.

Das Gebäude wurde 1847 als Wohnhaus durch Rittmeister Graf von Pückler errichtet. Auf Grund seiner exponierten Lage wurde es „Bellevue“ genannt. 1880 erwarb es die Schützen-gesellschaft, von nun an wurde es als Schützenhaus genutzt. Eine Vielzahl von Umbauten veränderte und erweiterte die Anlage in den nachfolgenden Jahren. Zu DDR-Zeiten befand sich dieses Gebäude in Eigentum des Volkes. Größere Eingriffe erfolgten 1956, als man das Gebäude zur Tanzgaststätte „Haus der Jugend“ ausbaute und um ein Geschoss aufstockte. Nach der politischen Wende wurde das Haus an den Schützenverein zurück übertragen, geschlossen und verfiel. Seit 2005 hat das Grundstück glücklicherweise einen neuen Eigentümer, welcher der Anlage wieder neues Leben einhaucht.

Budynek znajduje się na działce o powierzchni około 23.000 m² i składa się z dwupiętrowego, stojącego równoległe do ulicy domu frontowego i usytuowanej pod kątem prostym do niego sali z nawą środkową i dwoma nawami bocznymi. Budowę pokrywa drewniana konstrukcja dachowa. W pobliżu centralnie położonego terenu znajduje się przystanek tramwajowy i autobusowy. Obiekt jest zarejestrowany jako zabytek kultury Wolnego Państwa Saksonii z opisem skrótowym: „Dom strzelecki z dobudowaną salą i ogrodem“.

Budynek został wybudowany w roku 1847 jako dom mieszkalny przez rotmistrza Hrabiego von Pücklera. Ze względu na swoje eksponowane położenie został nazwany „Bellevue“. W roku 1880 budynek nabyło Towarzystwo Strzeleckie i od tej pory wykorzystywany był jako dom strzelecki. Wielokrotne przebudowy zmieniły i rozszerzyły w następnych latach obiekt. W latach NRD budynek był własnością państwową. Większe ingerencje miały miejsce w roku 1956, kiedy to budynek przebudowano na restaurację z salą taneczną „Haus der Jugend“ i podwyższono o jedno piętro. Po przełomie politycznym dom zwrócono Związkowi Strzeleckiemu, zamknięto go i zaniedbano. Od roku 2005 działka ma na szczęście nowego właściciela, który chce doprowadzić obiekt do ponownego użytkowania.

ZITTAUER STRAßE 78

Geöffnet 12:00 – 18:00

25 Jähriges Jubiläum, Führungen und Besichtigungen, Kinderprogramm mit Hüpfburg, Spielen, Geschichten und Bastelangebot, Verpflegung mit Mittagsimbiss bis 14.00 Uhr, danach Kaffee und Kuchen

36

Otwarty w godz. 12:00 – 18:00,
program dla dzieci i młodzieży oraz oferta kulinarna

HEILIG-GEIST-KIRCHE KOŚCIÓŁ ŚW. DUCHA

Das Gotteshaus der altlutherischen Gemeinde wurde 1906 im nordisch-neo-romanischen Stil erbaut. Erforderlich war der Neubau, da die alte Hospitalkirche an der Neiße, die der Gemeinde 50 Jahre lang für ihre Gottesdienste zur Verfügung stand, wegen des Neubaus der Altstadtbrücke abgerissen werden musste. Auch hatten Hochwasserschäden zu einem schlechten Bauzustand dieses Gebäudes geführt. Der Altar mit Kanzel, die Orgel, der Taufstein, das Gestühl und die Glocke wurden in die neue Kirche mitgenommen.

Am Südwestgiebel lautet eine Inschrift: „Eine feste Burg ist unser Gott“. Wehrhaft ist auch der Charakter des Gotteshauses, der durch die starken Außenmauern mit nur kleinen Fensteröffnungen und einen turmartigen Baukörper an der Ecke zur Zittauer Straße hervorgerufen wird. Im Südosten liegt der Haupteingang. Die Türöffnung mit rundbogigem Abschluss wird durch eine Laibungsdekoration in Jugendstilformen wirkungsvoll betont. Im Vorraum der Kirche sind zwei Gedenktafeln in die Wand eingelassen, eine mit dem Reliefbild des alten Gotteshauses an der Neiße, die andere mit der Kirchengeschichte, die bis ins Jahr 1262 zurückreicht. An den quadratischen Mittelraum schließt sich links und rechts ein schmales Seitenschiff an. Die tragenden Deckenbalken sind mit Bibelsprüchen geschmückt. Der barocke Kanzelaltar und die ebenfalls aus dem Jahr 1772 stammende Orgel sind ein besonderer Blickfang. Die Altarmensa ist als Sarkophag dargestellt, der das leere Grab Christi symbolisiert. Direkt darüber befindet sich der Kanzelkorb.

Świątynia należąca do gminy staroluterańskiej została wybudowana w roku 1906 w stylu nordycko-neoromańskim. Potrzeba budowy nowego kościoła związana była z wyburzeniem świątyni znajdującej się przy szpitalu przy Nysie, Mostu Staromiejskiego i uszkodzonymi przez powódź. Przyspiałalny kościół służył tej gminie przez 50 lat. Ołtarz z amboną, organy, chrzcielnica, ławki i dzwon przetransportowano do nowego domu bożego.

Na południowo-zachodnim szczycie znajduje się napis „Nasz Bóg jest potężną twierdzą”. Zgodnie z tymi słowami została wybudowana świątynia. Kościół sprawia wrażenie warownego zamku z potężnymi murami, małymi okratowanymi oknami i narożną wieżyczką po stronie Zittauer Straße. Otwór wejścia głównego zamknięto łukiem leży po stronie południowo-wschodniej. Secesyjne formy arkad wzmacniają działanie tego miejsca. W przedsionku kościoła znajdują się dwie tablice ściennie, na których ukazano relief świątyni przy Neiße, a na drugiej historię kościoła wyprowadzoną od roku 1262. Wąskie nawy łączą się w części środkowej. Belki sufitu są ozdobione przypowieściami biblijnymi. Barokowy ołtarz-ambona oraz zbudowane w roku 1772 organy przyciągają wzrok. Mensa ołtarza przedstawiona jest w formie sarkofagu co symbolizuje pusty grób Chrystusa. Dokładnie powyżej znajduje się

ZITTAUER STRASSE 1

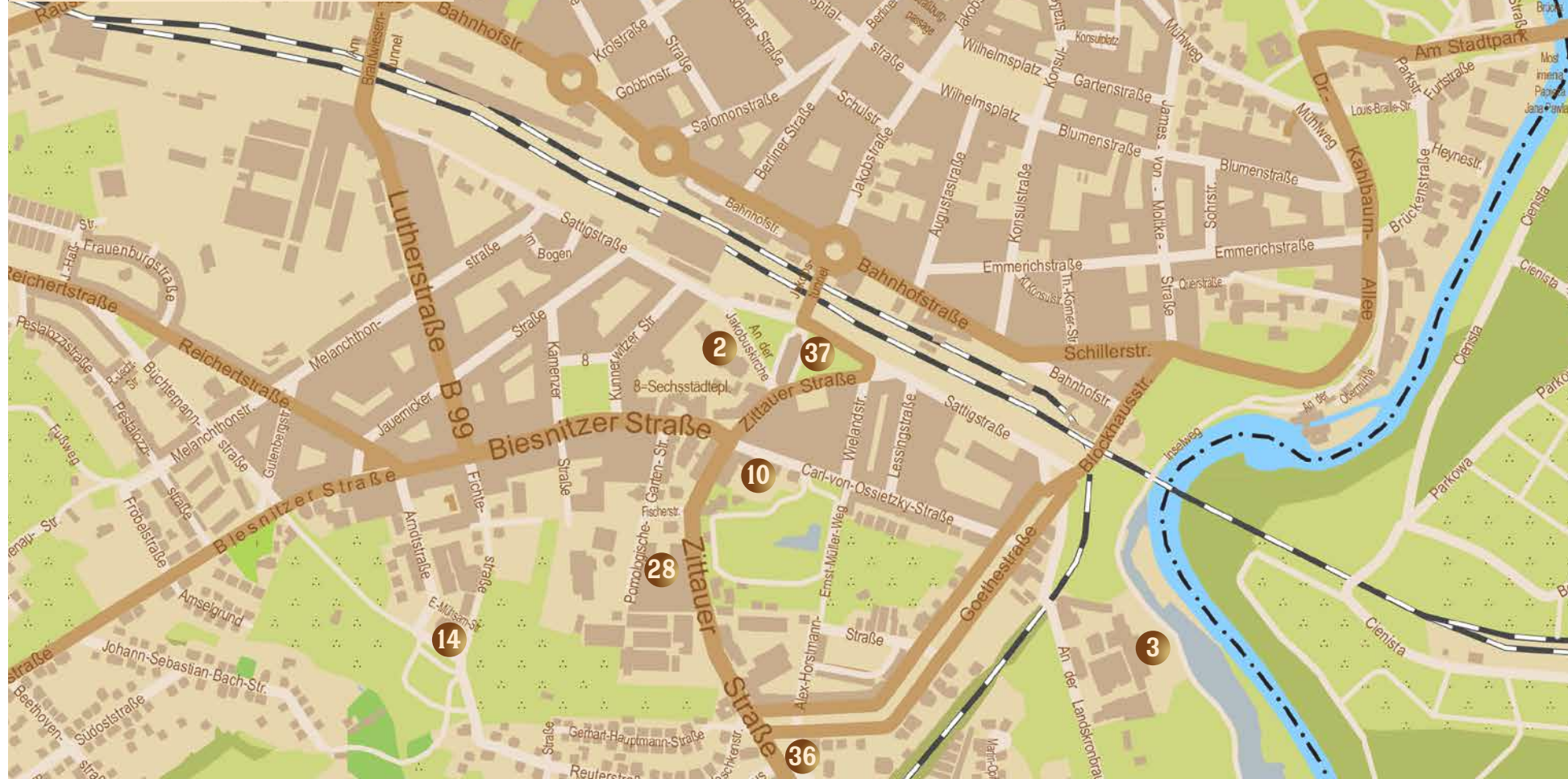
Geöffnet 10:00 - 18:00 Uhr.
Für Kaffee ist gesorgt.

Otwarty w godz. 10:00 - 18:00.

- 1 AN DER FRAUENKIRCHE 16
- 2 AN DER JAKOBUSKIRCHE 1
- 3 AN DER LANDSKRONBRAUEREI 902
- 4 BAUTZENER STRABE 21
- 5 BEI DER PETERSKIRCHE 7
- 6 BEI DER PETERSKIRCHE 8
- 7 BISMARCKSTRABE 15
- 8 BISMARCKSTRABE 19
- 9 BRÜDERSTRABE 8

- CARL-VON-OSSIETZKY-STRABE 43 10
- CONRAD-SCHIEDT-STRABE 23 11
- DEMIANIPLATZ 2 12
- ERICH-MÜHSAM-STRABE 1 14
- FAHRSTRABE 15
- FINSTERTORSTRABE 8 16
- GROBE WALLSTRABE 21 17
- HEILIGE-GRAB-STRABE 79 18
- JOCHMANNSTRABE 2-3 19
- NEIBSTRABE 29 23
- NEIBSTRABE 30 24
- NIKOLAISTRABE 25
- OBERMARKT 34 26
- OTTO-MÜLLER-STRABE 3 27
- POMOLOGISCHE GARTENSTRABE 17, 19 28
- PLATZ DES 17. JUNI 1 29
- PLATZ DES 17. JUNI 30
- STEINWEG 1 31
- STRUVESTSTRABE 19 32
- UNTERMARKT 14 33
- UNTERMARKT 4 34
- ZITTAUER STRABE 78 36
- ZITTAUER STRABE 1 37

